

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

**Presidentide Lennart Meri ja Arnold Rüütli representatsioon
Eesti ja Soome trükimeedias riigivisiitide kajastamisel Soome
Bakalaureusetöö**

Autor: Aet Härmaorg
Juhendaja: dotsent, PhD Maarja Lõhmus

Tartu
2005

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	5
1.1. Teoreetilised lähtekohad	4
Representatsiooni mõistest	4
1.2. Empiirilised lähtekohad	8
Muutused Eesti ühiskonnas 1991- 2001	8
Eesti ja Soome suhted	11
1.3. Kasutatud mõisted	12
Uurimisülesanded	14
2. MEETOD	16
Kvantitatiivne kontentanalüüs	16
Kvalitatiivne kontentanalüüs	16
Valim	18
3. ANALÜÜSI TULEMUSED	22
I OSA: kvantitatiivse kontentanalüüsi tulemused	22
3.1. Eesti ja Soome trükimeedia analüüs artiklite asukoha alusel vahetult pärast presidendivalimisi	22
3.2. Eesti ja Soome meedia võrdlus artiklite asukoha alusel presidendi riigivisiidil Soome	23
3.3. Loos esinev emotsionaalsus vahetult pärast presidendivalimisi	25
3.4. Loos esinev emotsionaalsus presidendi riigivisiidil Soome	26
3.5. Teemade kajastamine Eesti ja Soome trükimeedias presidendi riigivisiidil Soome	28
3.6. Presidentide tsiteerimine riigivisiidi kajastamisel Soome	33
II OSA: kvalitatiivse kontentanalüüsi tulemused	34
3.7. Lootused ja kahtlused seoses uue presidendiga	34
3.8. Presidendi representatsioon vahetult pärast presidendivalimisi	39
3.9. Presidentide võrdlus isiksusena riigivisiidi kajastamisel Soome	45
3.10. Pilt Eestist riigivisiidi kajastamise perioodil artiklite läbi, mis ei oma seost riigivisiidiga	53
4. DISKUSSIOON	56
KOKKUVÕTE	61
SUMMARY	63
KASUTAUD KIRJANDUS	65
LISAD	69

SISSEJUHATUS

Hoolimata võimalusest vabalt kasutada välismaist kommunikatsiooni, jälgib suur osa elanikkonnast maailmas toimuvat vaid kodumaise meedia kaudu. Elust maailmas loovad pildi kodused ajakirjanikud. Teemade valik uudismeedias kajastab ka kogukonnas valdavaid või konsensuslikke väärtusi ning teemasid, mis on kogukonnale kultuuriliselt või poliitiliselt lähedased. Teenides üldsust, tagab meedia ühiskonna jätkuvuse ja sidususe, meedia kaudu teostub sotsiaalne kontroll. Iga maa ajakirjandus vaatab maailma „oma mätta otsast“, „lähedus“ on ka tegevajakirjanikele üks sündmuste valiku olulisemaid kriteeriume.¹ Ehk siis erinevate maade ajakirjanikud kajastavad sündmusi erinevalt, vastavalt „oma mättale“. Näiteks kui Ameerika Ühendriikide president tegi esimese USA presidendina riigivisiidi Londonisse (november 2003), siis erines selle sündmuse kajastamine Euroopas ja USAs. Ameeriklased ei teadnud suurtest rahutustest USA presidendi riigivisiidi vastu Londonis midagi. Ameerika meedia ei kajastanud seda ja seetõttu pidasid Ameerika kodanikud seda tavaliseks sõbralikuks riigivisiidiks.

Siinkohal tekib küsimus meedia usutavuses. Kui me tarbime vaid emakeelset (kodumaist) meediat, siis kas me saame adekvaatse pildi sündmustest? Kas ja mille poolest erineb Eesti ja Soome trükimeedia riigivisiitide kajastamisel?

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on võrrelda presidentide riigivisiitide kajastamist Eesti ja Soome trükimeedia poolt. Olen võtnud vaatluse alla Eesti presidentide riigivisiidid Soome Vabariiki. President Lennart Meri riigivisiit toimus 16-18 mail 1995 ja president Arnold Rüütli riigivisiit 20-21 novembril 2001. Kuidas kajastab neid visiite Eesti ja kuidas Soome trükimeedia?

Seminaritöö² käigus viisin läbi riigivisiite kajastanud tekstide kontentanalüüsi. Bakalaureusetöö raames lisandub eelnevale uuringule presidendivalimiste järgne trükimeedia kontentanalüüs, et kaardistada meedia representatsiooni presidendist vahetult pärast presidendiks valimist ja riigivisiidil.

---

¹ Pilvre, B. (2003). Tõe vabrikud. *Eesti Päevaleht*, 15. veebruar.

² Härmaorg, A. (2004). Presidentide Lennart Meri ja Arnold Rüütli representatsioon Eesti ja Soome trükimeedias riigivisiitide kajastamisel Soome. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu.

Soomega võrdlemisel on oma eelised (hõimurahvas, kellega sarnaneb nii meie keel, rahvushümn, temperament, tavad, kombed jne.) aga ka oma miinused, sest uurimustöö lõpptulemusena ei saa oodata väga suuri erinevusi.

Keerulisemaks teeb olukorra kindlasti ka Eesti ajakirjanduse areng, sest 1995ndal aastal oli nii riik kui ka ajakirjanikud üsna „lapsekingades“. Meedia osa Eesti ühiskonnas oli neil aastatel toimunud muutustes eriti oluline, arvestades sotsiaalsete, majanduslike ja poliitiliste murrangutega kaasnevat kultuurimallide, käitumisviiside ja arusaamade muutumist. Soome oli juba siis väljakujunenud traditsioonidega demokraatlik riik. Lisaks Eesti ja Soome meediakajastuse võrdlusele kajastub antud töös ka Eesti trükimeedia muutus (areng) presidendi riigivisiidi kajastamisel.

Töö põhiliseks küsimuseks on, mille poolest erineb Eesti ja Soome trükimeedia representatsioon presidendi riigivisiidi ajal. Kuidas kujundatakse presidendist riigivisiidil loodud pilt ja milline on erinevus vahetult pärast presidendivalimisi?

TÄNUSÕNAD

Bakalaureusetöö autor soovib väljendada sügavat tänu oma juhendajale, Tartu Ülikooli ajakirjanduse dotsendile Maarja Lõhmusele inspiratsiooni, julgustuse, mõistva ning heatahtliku suunamise eest. Maarja Lõhmuse entusiasm oli töö kirjutajale suureks abiks ja andis energiat teemaga edasi töötada. Suureks abiks oli retsensent Katrin Oja põhjaliku tagasisideme ja asjalike nõuannete eest.

Siirad tänusõnad kuuluvad ka Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna sotsiaalse kommunikatsiooni professorile Marju Lauristinile asjalike näpunäidete eest. Samuti ei saa kuidagi märkimata jätta kogu Tartu Ülikooli ajakirjandusosakonda abivalmi suhtumise eest.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Teoreetilised lähtekohad

Järgnevalt esitlen analüüsis olulised mõisted. Antud töö seisukohalt on keskne mõiste 'representatsioon'.

Representatsioon

- kujutamine, kujutus; esitamine, esitus; esindamine (Silvet 1990)

Oxford English Dictionary annab representatsioonile kaks olulist tähendust:

1. Representeerida midagi tähendab kirjeldada või kujutada midagi, kutsudes kirjelduse või pildi abil seda mees esile; luua sarnasus (pilt) sellest meie teadvuses või meeltes;
2. Representeerima tähendab ka sümboliseerimist, millegi eest seismist, näidist, või asendamist;

Representatsioon on tulemus tähenduste kontseptsioonist meie meeltes läbi keele. See on lüli kontseptsiooni (mõiste) ja keele vahel, mis võimaldab meil seostada tõelist maailma esemete, inimese või sündmustega, või hoopis väljamõeldud maailma väljamõeldud esemete, inimeste ja sündmustega.(Hall 1999).

Representatsiooni teooriad

Stuart Hall (Hall 1999: 15-19)

Laias laastus on tähenduse representatsiooni seletamiseks keeles kolm lähenemist. Neid nimetatakse:

- reflektiivne (ka *mimetic*)

Arvatakse, et tähendus on tõelise maailma esemetes, inimestes, ideedes või sündmustes ning keel töötab nagu peegel, mis peegeldab tõelist tähendust kuna see juba eksisteerib maailmas. Teooria, mis ütleb, et kel töötab lihtsalt peegeldades või imiteerides tõe, mis on juba olemas ja kinnistunud maailmas, kutsutakse jäljendatavaks (*mimetic*).

- kavatsuslik (*intentional*)

See lähenemisviis vaidleb eelmisele vastu. Selle lähenemisviisi põhiliseks sõnumiks on, et rääkija/autor ise määrab läbi keelekasutuse endale omase tähenduse maailmale. Sõnad tähendavad just seda, mida autor tahab öelda.

- Konstruktivistlik (*constructivist*)

Kolmas lähenemisviis ütleb, et tähendus tekib läbi keelekasutuse. Konstruktivistlik lähenemisviis tunnistab, et mitte asjad iseeneses ega üksikud keelekasutajad ei kinnita keeles tähendusi. Asjad ei tähenda: meie loome (konstrueerime) neile tähenduse, kasutades representatsiooni süsteeme – mõisteid ja märke.

Representatsioon on viimase lähenemise kohaselt tähenduste loomine läbi keele. Selles protsessis kasutame me märke, mis on organiseeritud erinevateks keelteks, et teistega arusaadavalt kommunikeerida. Keeled võivad kasutada märke sümboliseerimaks, tähendamaks või viitamaks objektidele, inimestele ja sündmustele reaalses maailmas. Samal ajal saavad nad ka viidata kujuteldavatele asjadele ja maailmale või abstraktsetele ideedele, mis ei ole mingis selges seoses meie materiaalse maailmaga. Reflektiooni, imiteerimise või üks-ühele vastamise vahel keeles ja reaalses maailmas ei ole selget suhet. Ehk siis keel ei tööta lihtsalt peeglina. Mugavusest kutsume me aga kõiki süsteeme keeleks, kus tähendusi produtseeritakse. Tekivad nad aga representatsiooni protsessis.

See protsess toimub kahes erinevas süsteemis - esiteks kontseptsioonid, mis formeeruvad meelefunktsioonide abil mentaalse representatsiooni süsteemina, mis liigitab ja organiseerib maailma arusaadavatesse kategooriatesse. Ehk siis kui meil on millegi kontseptsioon võime öelda, et teame selle tähendust, ent me ei saa kommunikeerida seda tähendust ilma teise representatsiooni süsteemita, keeleta. Keel sisaldab erinevates suhetes olevaid märke aga märgid saavad tähendust üle kanda vaid siis, kui me valdame koode, mis lubavad meil tõlkida oma kontseptsioonid keelde ja vastupidi. See konstruktivistlik lähenemine keelele tutvustab seega elu sümboolset valdkonda, kus sõnad ja asjad töötavad märkidena, kuni sotsiaalse elu sügavusse välja.

Kultuuri tähenduse protsessis on omavahel seotud kaks representatsiooni süsteemi. Esimene neist võimaldab anda maailmale tähendust moodustades kooskõla või võrdväärset silda asjade vahel – inimesed, esemed, sündmused, abstraktsed ideed jne. – ning meie kontseptsioonide, kultuuri kui jagatud tähenduse vahel. Teine neist sõltub kooskõla loomisest meie kontseptuaalse kaardi ja märkide vahel, mis on korraldatud või organiseeritud erinevatesse keeltesse, mis esindavad neid kontseptsioone. Seos asjade, kontseptsioonide ja märkide vahel asub tähenduse esiletoomises keele kaudu. Protsess, mis seob need kolm elementi üheks ongi representatsioon (Hall 1999).

Ferdinand de Saussure (Hall 1999: 30-34)

Reflektiivne või mimeetiline lähenemine pakub otsest ja läbipaistvat suhet sõnade (märkide) ja asjade imiteerimise ning reflekteerimisel vahel. Kavatsuslik teooria allutas representatsiooni autori või teema kavatsustele. Konstruksionistlik teooria pakkus kompleksse ja vahendatud suhte asjade vahel maailmas, meie kontseptsioonile mõtetest ja keelest. Korelatsioon nende tasandite vahel - materiaalne, kontseptuaalne ja tähenduslik (*signifying*) on juhitud meie kultuuriliste ja lingvistiliste koodide abil ja see loob ka tähendusi. Saussure lõi representatsioonile semiootilise mudeli, mis ongi põhimõtteliselt konstruksionistlik lähenemine - tähenduste loomine käib läbi märkide süsteemi moodustava keele. Viimase jagas ta kahte ossa - esimene sisaldas strukturalistlikuna üldisi reegleid ja lingvistilise süsteemi koode, mida kõik kasutajad peavad jagama (*langue*); teine käsitles kõne, kirjutamise või joonistamise kindlaid akte, kasutades keele struktuure ja reegleid. Seda kutsus ta *parole*. Saussure'i puhul on olulisim lüli erinevate keele väljendusvormide vahel, mida ta kutsus tähistajateks (*signifiers*) ja nendega seonduv mentaalne kontseptsioon – tähistatavad (*signified*). Ühendus nende kahe representatsioonisüsteemi vahel loob märke; ja märgid, organiseerituna keeltesse, loovad tähendusi ja on kasutatavad viitamaks objektidele, inimestele ja sündmustele reaalses elus (Hall 1999).

Saussure uuris ennekõike „tähistaja“ ja „tähistatava“ suhet märgi sees, mitte aga märgisuhet oma keelevälises tegelikkuses eksisteeriva tähendusega. Kui Saussure'i tähelepanu objektiks olid ennekõike märkide „denotaadid“ ehk nende esmased tähendused, siis Roland Barthes kasutas märkide ja nende kasutajate tundemaailma kokkupuutumist kirjeldades mõistet „konnotaat“, mille all ta mõistis mingi sõna referendiga seostuvaid omadusi. Ehk kui Saussure'i jaoks oli keel süsteem, mis oma tähendusi ise määratles, siis Barthes nägi tähenduste kujunemisel olulist rolli ka keelt kasutavatel inimestel.

Barthesi määratluses ei koosne tekst mitte reast üksteisele järgnevatest sõnadest, mis väljendavad üht tähendust, vaid tekst väljendab hoopis mitmemõõtelist ruumi. Kusjuures mitte ükski neist pole enam päris algupärane: tekst on keeruline kude kultuuri tuhandetes hällides sündinud laenudest (Barthes, 1993:115; cit Lehtonen, 1998:96).

Käesolevas uurimistöös lähtun konstruksionistlikust lähenemisviisist, mille kohaselt asjad iseenesest ei tähenda midagi, aga me saame representatsioonisüsteemide abil luua neile tähendused.

Kontekst

Kommunikatiivse sündmuse seesmised ja välised tunnused, mis mõjutavad teksti ja selle tõlgendamist. Ühelt poolt mõistetakse konteksti all vahetut tekstuaalset konteksti, milles tekstilõik paikneb (kommunikatiivse sündmuse seesmised tunnused). Mõnikord nimetatakse seda KO(-)TEKSTiks või KONTEKSTiks. Teiselt poolt peetakse konteksti all silmas sotsiaalset, institutsionaalset ja ühiskondlikku konteksti, mille raames teksti luuakse ja tarbitakse. Siin eristatakse omakorda *mikro-konteksti* ehk lokaalset konteksti ehk situatsioonikonteksti – konkreetset aega, kohta, kommunikatiivses sündmuses osalejaid jne. ja *makro-konteksti* ehk laia konteksti ehk kultuurikonteksti, mis võtab arvesse nii organisatsiooni või institutsiooni, mille raames kommunikatiivne sündmus aset leiab, kui ka ühiskondlikku ja poliitilist raamistikku.³

1.2. Empiirilised lähtekohad

Eesti ja Soome trükimeedia areng on olnud väga erinev. Selleks et mõista presidentide riigivisiitide kajastamist tolle aja kontekstis vaatan ma käesolevas peatükis lisaks kasutatud terminite lahtiseletamisele trükimeedia ajaloolist tausta ning toimunud muudatusi Eesti ühiskonnas ning Eesti - Soome suhteid.

Kui vaadata ajalugu, siis sajandid tagasi olime me Soome trükimeediaga üsna võrdsed. Soomlaste vanim seni ilmuv soomekeelne ajaleht on aastast 1871 ja kannab nime *Keskisuomalainen*. Eesti vanim ajaleht on papa Jannseni loodud *Perno Postimees* aastast 1857. Tõsi, soomlastel on vastu panna 17 soome- ja 10 rootsikeelset üle 100 aasta vanust ajalehte (Jyrkiäinen & Sauri 2001). Tänapäeval on aga kahe riigi näitajad väga erinevad. Selleks, et Soomet ja Eestit võrrelda, on oluline peatuda Eesti arengul 1990ndatel, kui Eesti alustas taas oma elu demokraatlike riikide seas.

Marju Lauristin ja Peeter Vihalemm on toonud oma töös „Postkommunistlik siirdeaeg Eestis: tõlgendusvõimalusi“ (1988) välja läänestutmise indikaatorid.

Muutused ruumisuhetes (pööre Läände):

- majanduses lääneriikide domineerimine väliskaubanduses ja investeringutes;

---

³ <http://saba.jrnl.ut.ee/~veronika/AYkonspekt.htm>, märts, 2004

- rahvusvahelistes suhetes liikmeks olek rahvusvahelistes organisatsioonides, kaitsealane koostöö;
- kultuurisuhetes lääneriikide domineerimine kultuurivahetuses;
- meedias Lääne allikate domineerimine uudistes, meelelahutuses ja reklaamis, satelliittelevisioon, internet;
- turismis kasvav turistide vahetus lääneriikidega;
- hariduses ja teaduses akadeemiliste nõuete ja kraadide süsteemi ühtlustamine läänemaailmas kehtivatega; osavõtt Lääne koolitusprogrammide, üliõpilaste, õppejõudude ja uurijate vahetus lääneriikidega;
- seadusandluses õigusriigi põhimõtete rakendamine, ühinemine rahvusvaheliste konventsioonidega; kohanemine Euroopa Liidu seadustega.

Muudatused institutsioonide struktuuris ja toimimises:

- poliitikas läänelikud poliitilised parteid ja parlamentlikud institutsioonid;
- halduskorralduses läänelikud ametiasutused ja avaliku halduse tegevusmallid;
- majanduses rahasüsteemide sidumine rahvusvaheliste süsteemiga; panganduse ja väärtpaberitur areng; Lääne kvaliteedistandardite rakendamine, läänelike põhimõtete rakendamine ettevõtluses; ühissetevõtted ja rahvusvaheliste korporatsioonide sissetung;
- sotsiaalsfääris sotsiaalkindlustuse läänelikud mudelid;
- meedias ajakirjanduse liberaliseerimine ja kommertsialiseerumine;
- kodanikuühiskonnas vabatahtlike kodanikuühenduste ja heategevuse areng

Muutused tehnoloogias: Läänest pärinev sisseseade ja tehnoloogia, telekommunikatsioonid ja arvutivõrgud, tarkvara jms.

Muutused demograafilises käitumises ja perekonnas: hilisemaks nihutatud abiellumine ja esimese lapse sünd, vabaabielud, perekondade nukleariseerumine.

Muutused väärtustes: individualismi ja hedonismi kasv.

Muutused sümbolilises keskkonnas ja kommunikatsioonis: massikultuuri sümbolid, reklaam, tarbijalikkus, postmodernistlik kultuur, interaktiivne meediakultuur.

Muutused keelekasutuses: inglise keel kui *lingua franca*.

Muutused tarbimises: läänelik mood, tooted ja kaubamärgid, krediitkaartide kasutamine, läänelikud prestiižtarbimise mallid.

Muutused elulaadis: kultuuriaktiivsuse vähenemine, suurem ajakulu rahateenimisele, autodele, hasartmängudele, reisimisele, meelelahutusele.

Muutused käitumismallides: suurem tähelepanu isiklikule edule, välimusele, eneseväljendusele ja käitumismaneeridele, suurem avatus ja esinemisjulgus, käitumismallide mitmekesisus.⁴

Kogu elu muutus ja see oli kiire kannapööre, milleks antud aeg oli lühike. Ajakirjanduse ülesandeks oli kõike seda kajastada ent samas elati toimetustes seda kõike ise läbi. Arenesid ajakirjanikud, fotograafid, trükitehnika, internet jne - uus elulaad mõjutas kõiki.

Põhijoon Eesti meedia arengus 1991-1994 oli kiire ja täielik üleminek liberaalsele ajakirjandusmudelile. Meedia saavutas sõltumatuse riigist ja poliitikustest, mis tulenes ajalehtede-ajakirjade erastamisest. (Vihalemm, 2004:15). Samal ajal leidis ajakirjanike hulgas aset kiire põlvkondade vahetus, vanem põlvkond taandus, areenile asusid noored energilised inimesed, sageli pooliku haridusega nn lapsreporterid. 1995.a oli 51% ajakirjanikest töötanud ajakirjanduses alla viie aasta (1988 oli neid 25%), 40% oli vanuses alla 30 aasta (1988 oli neid 12%) (vt. Lauk 1997) (Vihalemm, 2004:15).

Pärast väga aktiivset osalemist iseseisvusliikumises võis oodata, et meedia osaleb aktiivselt ka demokraatliku avaliku sfääri edendamisel eseseisvas Eestis, püüdes saavutada mitmehäälset ja laiapõhjalist avalikku arutelu, tõmmata sellesse kaasa kõiki põhilisi ühiskonnagruppe. Tegelikkus osutus üheplaaniisemaks ja kurvemaks. Meedia asus siirdeaja võitjate poolele, aitas (sagedamini alateadlikult kui teadlikult) kaasa noorte ja ettevõtlike linnainimeste domineerimisele avalikus sfääris, vähemedukate (sh paljude haritlaste ja iseseisvusliikumises aktiivselt osalenute) kõrvalejäämisele (Vihalemm, 2004:15).

Kui lõhe võitajate ja vähemeduakte vahel järjest kasvas, siis rahva usaldus presidendi institutsiooni vastu on olnud äärmiselt toetav. Hoolimata sellest, et valitsuse ja peaministri ning poliitikutega tervikuna ei olda rahul, siis presidendi institutsiooni usaldus on olnud riiklike institutsioonide seas praktiliselt kogu aeg kõrgeim (vt. Lisa 1, Joonis 1). SaarPolli joonis näitab selgelt presidendi institutsiooni edu teiste institutsioonide ees ja ainsana pakub talle konkurentsi Eesti Pank.

---

⁴ M. Lauristin, P.Vihalemm. Postkommunistlik siirdeae Eestis: tõlgendusvõimalusi. Akadeemia, 1988, nr 4 ja 5

Eesti - Soome suhted

Nüüd, 2004. aastal võib ilmselt mingisuguse kokkuvõttena öelda, et Soome tugi Eestile mitmes vallas, näiteks piirivalve ja riigikaitse ülesehitamisel, on olnud märkimisväärne. Investeeringutes on Soome Rootsi järel teisel kohal, riikide vahelises kaubavahetuses on Soome pikalt teistest ees ning kaubavahetusbilanss on olnud Eesti jaoks mõnikord isegi positiivne.

Ja ilmselt võib ka vaatamata kuulda olevale porinale öelda, et Soomet peetakse Eestis oluliseks eeskujuks ja ideaaliks- täpselt nii nagu juba 19. sajandi teisel poolel. Soome on eestlastele ikka veel samasugune ülekaalukas võrdlusobjekt, nagu Rootsi on olnud traditsiooniliselt Soome jaoks. Doktor Harri Holma 1919. aasta unistus Eesti „organiseerimisest“ Soome malli järgi on jõudnud üsna kaugele, sest mitmed Eesti institutsioonid on ehitatud üles Soome vastavate institutsioonide struktuuri järgides.

Kahtlemata on ka erinevusi, nagu näiteks see, et Eesti ei ole läinud Põhjamaade heaoluriigi ülesehitamise teele, vaid on valinud liberaaläärmusliku mudeli, pannes põhirõhu äritegevuse vabadusele ja madalatele maksumääradele.

Soomlaste nägemust Eestist ja eestlaste nägemust Soomest uurinud Kari Alenius märgib, et soomlaste ja eestlaste vahelisi suhteid, iseenesest üsna lähedasi ja soojegi, ei tunnetata sageli sellisena. Eestlased ei ole tegelikkuses saanud kusagilt mujalt nii palju abi ja kaasaelamist kui Soomest. Oluline on siiski see, et eestlaste ootused on olnud veelgi suuremad. See, mis eestlaste arvates mitme teise riigi puhul on olnud küllaldane osutamaks nende suurepärasest suhtumisest Eestisse, ei ole olnud piisav Soome puhul. Soomele ja soomlastele on lähenetud teise mõõdupuuga kui ülejäänutele.

Soomlastele omakorda ei ole Eesti olnud kunagi tähtis samal moel. Soomes ei mõistetud ei 19. sajandil, ei 1918-1919, ei maailmasõdade vahelisel ajal ega samuti mitte 1988-1992, millisel kohal soomlased eestlaste mõtetes on. (Zetteberg 2004:68-71)

Seda kinnitab ka Eesti Inimarengu Aruanne 1998. Läbiviidud analüüs lubab väita, et 1991. aastal on Eesti poliitilises ruumis väga olulised Venemaa, Soome, Rootsi, teised Baltimaad, USA, Saksamaa ja Taani. Eesti majandusruumis domineerivad Soome, Rootsi ja Venemaa. Eesti kultuuriruumis on kõige tähtsamal kohal Põhjamaad, eriti Soome. Individuaalsete kontaktide ruumis domineerib ülekaalukalt Soome.

Mõni aasta hiljem, majandusliku ja kultuurilise stabiliseerumise aastatel 1994-1997 on Eesti majanduslik ja personaalne ruum oluliselt muutunud. Domineerima on tõusnud Soome. (Lauristin & Vihalemm 1998:68-69)

Kuigi Eesti on Soomele oluliste maade hulgas, sotsiaalne distants Eestiga palju väiksem kui distants teiste Baltimaadega, on Eesti ja Soome suhted ebasümmeetrilised. Soome tähtsus Eestile on palju suurem kui Eesti tähtsus Soomele. (Lauristin & Vihalemm 1998:71). Samas tundub Eestile saavutusväärne Soome sotsiopoliitilise arengu saavutused ja ka ühiskonna praktiline toimimine, millest palju õppida tahetakse (Lõhmus, Meijainen 2005).

Järgnevas analüüsis saame me ülevaate Eesti presidendivalimistest ja riigivisiitide kajastamisest Eesti ja Soome trükimeedias. Eesti ja Soome vaheliste suhete tihedust kinnitab Soome trükimeedia aktiivne Eesti presidendiga seotud sündmuste kajastus. Kuigi valimis on Eesti ajalehtede arvuline ülekaal, siis artiklite arvu poolest ei jää Soome trükimeedia Eestile eriti alla (erandiks on 2001. aasta presidendivalimiste tormiline kajastamine Eestis).

1.3. Kasutatud mõisted

President

Sõna „president“ tuleneb ladinakeelsest sõnast *praesidens* – eesistuja – ja esialgu tähistatigi selle ametinimetusega eestistujaid. Nii nimetati Briti Põhja-Ameerika kolooniate nõukogude esimehi, seejärel, aastail 1774-1789, kontinentaalkongressi juhatajat, kust see nimetus jõudis ka 1787. a kehtestatud riigipea ameti külge. (Jaanson 2002:32) Eesti sai esimese presidendi 24. aprillil 1938. aastal, kelleks oli Konstantin Päts.

Eesti Vabariigi President

Vabariigi Presidendi kandidaadiks võib seada sünnilt Eesti kodaniku, kes on vähemalt 40 aastat vana. President valitakse ametisse viieks aastaks. Kedagi ei tohi valida Vabariigi Presidendiks rohkem kui kaheks ametiajaks. Kandidaadi ülesseadmise õigus on vähemalt viiendikul Riigikogu koosseisust.⁵

Põhiseaduse järgi on Vabariigi Presidendil erinevaid ülesandeid nii sise- kui välispoliitikas. Kuna antud bakalaureusetöö on seotud presidendi välissuhtlusega, siis peatun lühidalt Vabariigi Presidendi välissuhtluspädevusel. Välissuhtlemises täidab Vabariigi

---

⁵ <http://www.president.ee/et/president/p2devus.php>

President peamiselt traditsioonilisi esindusülesandeid. Lisaks diplomaatide lähetamisele ja vastuvõtmisele ning välislepingute ratifitseerimiskirjade allakirjutamisele esindab ta Eesti riiki kohtumistel teiste riikide juhtidega. Siin on Vabariigi Presidendi ülesanded jagatud (või vastupidi) pea- ja välisministriga. Parlamentarsetes riikides ei ole kuigi tüüpiline, et president kui eelkõige esinduslik riigipea oleks sisulistel ja olulistel kohtumistel aktiivse läbirääkija rollis. Ometi on taasiseseisvunud Eestis just Vabariigi Presidendi pingutused välispoliitilisel areenil küllaltki silmapaistvad olnud — seda peamiselt üldise poliitilise kliima kujundajana ning Eesti kui kultuurse ja suhtlusalt väikeriigi tutvustajana.⁶

Eesti Vabariigi Presidendi institutsioon

Presidendi institutsiooni alla kuulub erinevaid nõukogusid, komisjone ja ümarlaudasid, mida president juhib:

- Riigikaitse Nõukogu Akadeemiline nõukogu
- Rahvusvähemuste ümarlaud
- Kohaliku omavalitsuse ja regionaalarengu ümarlaud
- SA Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu
- Ühiskondliku Leppe SA

President kui isiksus

Vabariigi Presidendist räägitakse tihti peale kui võimude tasakaalustajast ja vahekohtunikust. Erapooletu jõuna peaks Vabariigi President asuma igapäevasest poliitilisest elust mõnevõrra kaugemal ning sekkuma vaid vajaduse korral.

Vabariigi Presidendi institutsiooni tugevus ja populaarsus sõltub kahtlemata nii Eestis kui ka teistes riikides eelkõige presidendiks valitud poliitiku isikuomadustest.⁷ Antud töö raames vaatlen ma kahe presidendi representeerimist trükimeedias ning töö tulemusena peaksime me nägema, kas ja kui palju joonistub välja president kui isiksus just riigivisiidil.

President kui sümbol

Paljudes riikides seisab kõrvuti parlamendiga tähtsal kohal monarh või president kui rahvuse sümbol, kes kehastab rahvuse ühtsust. Ehkki presidendile kuulub võrreldes peaministriga

---

⁶ www.estonica.org

⁷ www.estonica.org

suhteliselt sümboolne võim on president siiski rahvuse sümbolina asendamatu, mida kinnitab ka rahva usaldus läbi aegade presidendi institutsiooni vastu. (Vt. Lisa1, Joonis 1)

Riigivisiit

Riigivisiidi saab ette võtta ainult riigipea, Eestis seega president. Riigivisiit väljendab seda, et kahe riigi vahelised suhted on arenenud kõige kõrgemale ja tihedamale tasandile. Riigivisiidi eelduseks on põhjalik ettevalmistus - pikaajalised üha arenevad kahepoolsed suhted. Riigivisiiti valmistatakse läbi diplomaatiliste kanalite ette umbes aasta aega. Osa riigivisiidi "formaadist" on reeglina visiitide vastastikune toimumine ja see, et riigivisiidi vastavasse riiki saab president teha vaid kord oma ametiaja jooksul (erinevalt töövisiitidest). Samuti sisaldab riigivisiit reeglina ametlikke tseremooniaid koos lipu heiskamise, hümnide mängimisega jne, mitte vähem kui kaks ööbimist, kohtumised nii vastuvõtva riigipea, valitsusjuhi, parlamendijuhiga jt-ga, kindlasti ka tutvumise peale poliitika ja majanduselu ka võõrustava maa kultuuri ja ajaloo kohta. Soovitavalt suundub riigivisiit osaliselt ka pealinnast välja. Riigivisiidi juurde kuuluvad ka suurem delegatsioon (näiteks soovitatavalt mõni minister, kes kirjutab alla mõne riikidevahelise lepingu, kuid ka nt ülikooli rektorid ja maavanemad), arutatavate teemade mitmekesisus (n-ö "seinast seinast") ning kingituste vahetamine, seega ka suurem eelarve. Enamasti kuulub riigivisiidi juurde ka äridelegatsiooni osalemine, et sõlmida võimalikult palju uusi ärikontakte.

UURIMISÜLESANDED JA HÜPOTEESID

Käesolevas bakalaureusetöös on peamiseks küsimuseks, milline on Eesti presidentide representatsioon Eesti ja Soome trükimeedias presidentide riigivisiidil Soome.

Töö uurimisülesanded oleksid järgmised:

1. Uurida, mille poolest erineb Eesti ja Soome trükimeedia presidendi riigivisiidi kajastamisel?
2. Analüüsida, millised on mõlema riigi meedias esinevad representatsioonid Eesti presidendist?
3. Analüüsida, mille poolest erineb presidendist kirjutamine vahetult pärast presidendivalimisi ja riigivisiidil?

Hüpoteesid, millele antud töö raames leian kas kinnitust või lükkan ümber:

- Artiklite asukohad on Eesti ja Soome trükimeedias presidendi riigivisiidi kajastamisel Soome erinevad.
- Eesti ja Soome trükimeedia kajastavad riigivisiidi teemasid erinevalt.
- Teemade kajastus 1995. aastal on võrreldes 2001. aasta riigivisiidiga erinev, samuti erineb Eesti ja Soome trükimeedia teemade kajastamine.
- 1995. aasta presidendi riigivisiidi kajastamine on emotsionaalsem kui 2001. aasta presidendi riigivisiidi kajastamine.
- Presidentide tsiteerimine on Eesti ja Soome trükimeedias erinev.

Nendele hüpoteesidele leian vastused kvantitatiivset kontentanalüüsi kasutades.

Kvalitatiivse kontentanalüüsiga püüan leida vastused järgnevatele uurimisküsimustele:

- Millised olid lootused ja kahtlused vahetult pärast presidendivalimisi?
- Mil määral erineb presidendist loodav pilt vahetult pärast presidendiks saamist ning riigivisiidil looduga?
- Millisena representeerivad Eesti ja Soome trükimeedia Eesti presidentide?
- Missugune pilt luuakse Eestist riigivisiitidel artiklite kaudu, mis ei oma seost riigivisiidiga?

2. MEETOD

Kontentanalüüs

Kvantitatiivne kontentanalüüs

Kontentanalüüsi töötas välja Harold D. Laswell, kes uuris I MS ajal lennukitest alla visatud propaganda teateid (lendlehti) ja lõi nende tekstide analüüsimisel kontentanalüüsi.

Kontent- ehk sisuanalüüsi abil “tõlgitakse” mistahes eesmärgil loodud tekst sotsioloogia, psühholoogia või mõne muu teaduse keelde, kvantitatiivsete näitajate keelde. Üks tuntumaid selle meetodi loojaid ja kasutajaid Bernard Berelson (1954) annab sisuanalüüsi kohta järgmise definitsiooni: “Sisuanalüüs on uurimistehnika kommunikatsiooni eksplitsiitse sisu objektiivseks, süstemaatiliseks ja kvantitatiivseks kirjeldamiseks”. Eksplitsiitse sisu kirjeldamine tähendab seda, et analüüsitakse ainult teksti sõnaselgelt väljendatud, manifestset sisu, mitte aga “ridade vahel” olevat või mõisatantavat. Objektiivne kirjeldamine tähendab seda, et kontentanalüüs viiakse läbi sõnaselgelt formuleeritud reeglite kohaselt, kusjuures erinevad uurijad peavad samu reegleid ja sama materjali kasutades jõudma samadele tulemustele. Süstemaatilisus tähendab seda, et analüüsitav sisu peab olema valitud selgelt sõnastatud ja järjekindlalt rakendatud reeglite alusel, kusjuures igal analüüsitaval objektil, tekstil, peavad olema võrdsed võimalused valimisse sattuda. Igat valimisse sattunud teksti tuleb kirjeldada kõikide analüüsikategooriate abil. Süstemaatilisuse nõue peab tagama selle, et uurija ei valiks tekstimassiivist välja üksnes neid tekste, mis tema hüpoteese kinnitavad. Kvantitatiivsus annab võimaluse teksti sisu numbriliste väärtustega mõõta.

K. Krippendorff (1980) defineerib sisuanalüüsi meetodit järgmiselt: “Kontentanalüüs on uurimistehnika andmete põhjal konteksti kohta täpsete ja põhjendatud järelduste tegemiseks”. Enamjaolt pole sisuanalüüsi kasutajale niivõrd oluline teatud tunnuste kaudu mõnd teksti kirjeldada, kuivõrd teha paljude tekstide analüüsimisel saadud tulemuste põhjal järeldusi mitmesuguste tekstiväliste nähtuste kohta – tekstide autorite või ühiskonna kui kollektiivse autori kohta.

Kvalitatiivne kontentanalüüs

George (1959) defineerib kvalitatiivset kontentanalüüsi kui „paindlikku“ protseduuri sisu kirjeldavate vaatluste e „kodeerimisotsuste“ tegemiseks. Kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus

püütakse saada ülevaade uuritavast tekstist kui tervikust, näha terviklikku mustrit või struktuuri, mida sageli ei ole võimalik üksikuteks osadeks lammutada ja kategoriseerida ning kokku lugeda. Teine oluline nüanss kvalitatiivse sisuanalüüsi juures on see, et see analüüsimoodus lubab arvesse võtta ka ridade vahele peidetut, kodeerida teksti autori vihjeid, kavatsusi, eesmärke ja isegi eeldatavat mõju auditooriumile või tõenäolist lugejapoolset vastuvõttu. Sealjuures on kvalitatiivne analüüs teadlikult, avameelselt ja resoluutselt impressionistlik, kuid paradoksaalselt, just tänu avameelsele impressionismile võib ka kvalitatiivne analüüs saavutada täpsuse, mis kvantitatiivse analüüsi puhul on võimatu.⁸

Käesolevas töös on peamine rõhk kvantitatiivsel kontentanalüüsil, millel on palju tugevaid külgi. *Esiteks*, meetod võimaldab määrata huvipakkuvate märkide ja sümbolite absoluutsete ja suhteliste esinemissageduse teatud tekstides. Saadud tulemused võimaldavad võrrelda erinevaid tekste täpsetel alustel. *Teiseks*, kvantitatiivse kontentanalüüsi tulemused on kergesti kontrollitavad, tõestatavad. *Kolmandaks*, meetod ei avalda uuritavale objektile tulemusi moonutavat mõju. *Neljandaks*, meetods võimaldab tööjaotust uurijate vahel ja arvuti kasutamist.

Tüüpilised uurimisküsimused kvantitatiivses kontentanalüüsis on:

- Küsimused meedia sisu prioriteetidest/silmapaistvusest: kuivõrd nähtavad on st. kuivõrd sageli, kui suurelt, missuguses järjekorras esitatakse teatud sündmusi, lugusid, kangelasi jne? Nn „*Agenda Setting*“ uurimused;
- Küsimused kallutatusest: võrdlevad küsimused nt poliitiliste persoonide, teemade, positiivsete vs negatiivsete hinnangute esitamise sagedusest, kestvusest, prioriteetsusest või silmapaistvusest;
- Ajaloolised muutused nt sugupoolte, kutsealade esindajate, eetiliste teemade jne esitamisviisides teatud liiki väljaannetes või žanrides.⁹

Kvantitatiivse kontentanalüüsi nõrgaks küljeks on see, et ta võib jääda liialt standardiseerituks ja nähtusest kaugele. Sellega seonduvad analüüsi triviaalsuse ohud. *Teiseks*, ülemäärane rõhuasetus kvantifitseerimisele vähendab analüüsi täpsust ja tundlikkust. Võrdlemisi jäikade kategooriate või skaalade kasutamine toob kaasa uuritava nähtuse lihtsustamise või fragmenteerimise. *Kolmandaks*, kvantitatiivne, standardiseeritud kontentanalüüs ei võimalda analüüsida varjatud tähendusi, ridade vahele peidetut, ega niisuguseid tekste, millest erinevad inimesed tõenäoliselt väga erinevalt aru saavad. *Neljandaks*, tähelepanuta kipuvad jääma vähesagedased, unikaalsed

⁸ <http://saba.jrnl.ut.ee/~veronika/AYkonspekt.htm>, märts, 2004

⁹ <http://saba.jrnl.ut.ee/~veronika/AYkonspekt.htm>, märts, 2004

nähtused tekstis. *Viiendaks*, standardiseeritud kontentanalüüs ei ole alati nii objektiivne, kui selle pooldajad väidavad olevat, kuna kodeerijad, soovides oma töö võimalikult kiiresti valmis saada, võivad analüüsikategooriate kasuks otsustada kiirustades ja impressionistlikult.

Selleks, et vältida kvantitatiivse kontentanalüüsi nõrku külgi olen samad tekstid läbi töötanud ka kvalitatiivse kontentanalüüsiga. Kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus ei pöörata sagedustele erilist tähelepanu. Loeb see, et suudetaks leida ja omavahel otstarbekalt seostada niisugused kategooriad, mis võtaks kokku antud teksti olulised tähendused. Need kategooriad võivad, aga ei tarvitse viia sageduste arvutusteni. Nii mõnegi algselt kvalitatiivse uurimuse tulemuseks võivad olla täiesti arvestatavad sagedusnäitajad.

Seetõttu olen koostanud eraldi tabeli presidenti iseloomustavate negatiivsete ja positiivsete lausete kohta, ajalehtede kajastamine presidentide üldise elukäigu, varasema kogemuse ja tegevuse ning aktuaalsete sise- ja välispoliitiliste teemade üle riigivisiidi kajastamise käigus (vt Lisad 5-12).

Antud bakalaureusetöö uurimismeetodiks valis töö autor kvantitatiivse ja kvalitatiivse kontentanalüüsi eelkõige seetõttu, et kontentanalüüsi peetakse sobivaimaks juhul, kui eesmärk on mõõta tähenduselementide esinemist pikema ajaperioodi jooksul. Semiootilist ja diskursuse analüüsi süüdistatakse tihti subjektiivses tõlgenduses, mille vältimine on kontentanalüüsi üks peamisi eeliseid. Kvantitatiivne ja kvalitatiivne kontentanalüüs täiendavad teineteist ehk kasutades mõlemat meetodit välistan ma kvalitatiivse analüüsi võimalikku liigset subjektiivsust ning kvantitatiivse analüüsi liigset pinnapealsust.

Valim

1. Presidendi riigivisiidiga seotud artiklite valim

Artiklid on valitud konkreetselt presidendi riigivisiidiga seotud lugude seast. Valimisse pääsesid Eesti ajalehtedest kaks päevalehte – *Postimees* (PM) ja *Eesti Päevaleht* (EP) - ning kaks nädalalehte - *Eesti Ekspress* (EE) ja *Maaleht* (ML), mida käesolevas töös nimetan kodumeediaks. Soome trükimeediast on valimis esindatud vaid päevalehed - *Helsingin Sanomat* (HS), *Aamulehti* (AL) ja *Turun Sanomat* (TS), mida antud töös nimetan välismeediaks. Kontentanalüüsi valimisse pääsesid vaid trükitud lehtedes olnud artiklid, sest otsing toimus

käitsi ajalehearhiivides. Nii kvantitatiivse kui kvalitatiivse kontentanalüüsi puhul on kasutatud sama valimit. Andmeallikateks on artiklid presidendi riigivisiidi perioodist järgnevalt:

1995. aastal periood 16- 22.mai (erandina nädalaleht *Eesti Ekspress* 26. mai).

2001. aastal periood 17- 23. november (erandina nädalaleht *Maaleht* 29. november).

Valim sisaldab kokku 50 artiklit. Kodeerimistabel ja juhised vt Lisa 2

Valimist jäid välja samal ajal ilmunud Eestit või Soomet puudutavad artiklid teise maa ajalehtedes näiteks artikkel Matsalu linnuriigist, Turu ja Tartu ülikooli sidemetest, Tunne Kelamist jne. Need tekstid loovad valimisse pääsenud tekstidele omaette tausta, kuid kuna nad riigivisiiti ei kajasta, siis jäid nad valimist välja. Samas laiendavad need artiklid pilti Eestist ning on kokkuvõtvalt välja toodud eraldi teemana pealkirja all „Pilt Eestist riigivisiidi kajastamise perioodil artiklite läbi, mis ei oma seost riigivisiidiga“.

Eesti trükimeedia – Eesti Päevaleht (1995 Päevaleht), Postimees, Maaleht, Eesti Ekspress

1995

<i>Päevaleht</i>	2 artiklit
<i>Postimees</i>	10 artiklit
<i>Maaleht</i>	2 artiklit (tegelikkuses uudisenupud)
<i>Eesti Ekspress</i>	1 artikkel

2001

<i>Eesti Päevaleht</i>	2 artiklit
<i>Postimees</i>	3 artiklit
<i>Maaleht</i>	2 artiklit
<i>Eesti Ekspress</i>	1 artikkel

Soome trükimeedia – *Helsingin Sanomat*, *Aamulehti*, *Turun Sanomat*

1995

<i>Helsingin Sanomat</i>	4 artiklit
<i>Aamulehti</i>	4 artiklit
<i>Turun Sanomat</i>	7 artiklit

2001

<i>Helsingin Sanomat</i>	5 artiklit
<i>Aamulehti</i>	4 artiklit
<i>Turun Sanomat</i>	3 artiklit

2. Valim vahetult pärast presidendivalimisi

Kuna töö käigus ilmnis, et huvitavaks võrdluseks riigivisiitide kajastamisele oleks ajalehete suhtumine presidenti vahetult pärast valimisi, siis on töösse lisatud kontentanalüüs president Lennart Meri ja Arnold Rüütli presidendiks valimise järgsest kajastusest samades kanalites kui riigivisiidi ajal. Kahjuks peab tõdema, et Turun Sanomat on jäänud sellest valimist 2001. aastal välja, sest vahetult pärast Arnold Rüütli presidendiks valimist ei olnud uuritava perioodi jooksul Turun Sanomates ühtegi artiklit meie uuest presidendist. Küll oli artikleid uuritava perioodi järgselt, kuid need enam valimisse ei pääsenud.

Paljudes riikides on kujunenud presidendivalimised sündmuseks, mille ajal muu poliitiline elu soikub talveunne. Meie viimaste presidendivalimiste aegu – 2001.a. augustis-septembris – sattus selliste riikide hulka ka Eesti. 1992. aastal olid presidendivalimised varjutatud samal ajal toimunud Riigikogu valimiste poolt ja veel 1996. a peeti neid teisejärguliseks poliitiliseks ettevõtmiseks, millel ei ole ühiskonna elus märkimisväärset tähtsust.“ Toomla (2002).

Valimisse pääsesid trükitud lehtedes olnud artiklid ning vaid esimese kahe päeva artiklid pärast presidendivalimisi. Kuna artiklite otsing toimus ajalehearhiivides, siis jäid valimist jäid välja *online* uudised, samuti jäi välja ajalehtedes trükitud Lennart Meri presidendikõne, sest Arnold Rüütli presidendikõnet ei toodud üheski väljaandes ära. Andmeallikateks on artiklid presidendivalimistest järgnevalt:

1992. aastal periood 6-7. oktoober (erandina nädalaleht *Maaleht* 8.oktoober ja *Eesti Ekspress* 9.oktoober).

2001. aastal periood 22-24. september (nädalalehed *Maaleht* ja *Eesti Ekspress* 27. september)

Valim sisaldab kokku 69 artiklit.

Eesti trükimeedia – Eesti Päevaleht (1995 Päevaleht), Postimees, Maaleht, Eesti Ekspress

1992

<i>Päevaleht</i>	3 artiklit
<i>Postimees</i>	3 artiklit
<i>Maaleht</i>	1 artikkel
<i>Eesti Ekspress</i>	2 artiklit

2001

<i>Eesti Päevaleht</i>	24 artiklit
<i>Postimees</i>	12 artiklit
<i>Maaleht</i>	5 artiklit
<i>Eesti Ekspress</i>	5 artiklit

Soome trükimeedia – *Helsingin Sanomat, Aamulehti, Turun Sanomat* (va. 2001. aasta kuna vahetult pärast presidendivalimisi konkreetsel perioodil ühtki artiklit ei ilmunud).

1992

<i>Helsingin Sanomat</i>	4 artiklit
<i>Aamulehti</i>	3 artiklit
<i>Turun Sanomat</i>	2 artiklit

2001

<i>Helsingin Sanomat</i>	2 artiklit
<i>Aamulehti</i>	3 artiklit

Kodeerimislehe seletus

Kodeerimislehe koostamisele eelnes uurimiseesmärkide püstitamine, valimi moodustamine, millele järgnes analüüsiühikute ja analüüsikategooriate määratlemine. Seejärel toimus kümne teksti proovikodeerimine. Kodeerimisleht koos kategooriate seletustega on lisa (vt. Lisa 2).

3. ANALÜÜSI TULEMUSED

I OSA: kvantitatiivse kontentanalüüsi tulemused

3.1. Eesti ja Soome trükimeedia analüüs artiklite asukoha alusel vahetult pärast presidendivalimisi

Lennart Meri valiti esimest korda presidendiks 6. oktoobril 1992.

Arnold Rüütel valiti presidendiks 21. septembril 2001.

1992

1992. aasta valimis oli kokku 18 artiklit, millest 9 artiklit oli Soome ja 9 Eesti ajalehtedes. Soome trükimeedias jõuab Lennart Meri esilehele neljal korral, kodumeedias aga kuuel korral. Soome trükimeedias on üks juhtkiri Eesti uue presidendi teemal, samas pole Eesti trükimeedia juhtkirjas seda teemat kordagi kajastatud. Illustreeritud sisemise lehe lugusid oli naabermaa meedias kuus ning Eesti trükimeedias kolm. Pildita siselehe lugusid oli mõlema maa trükimeedias kaks (vt joonis 1).

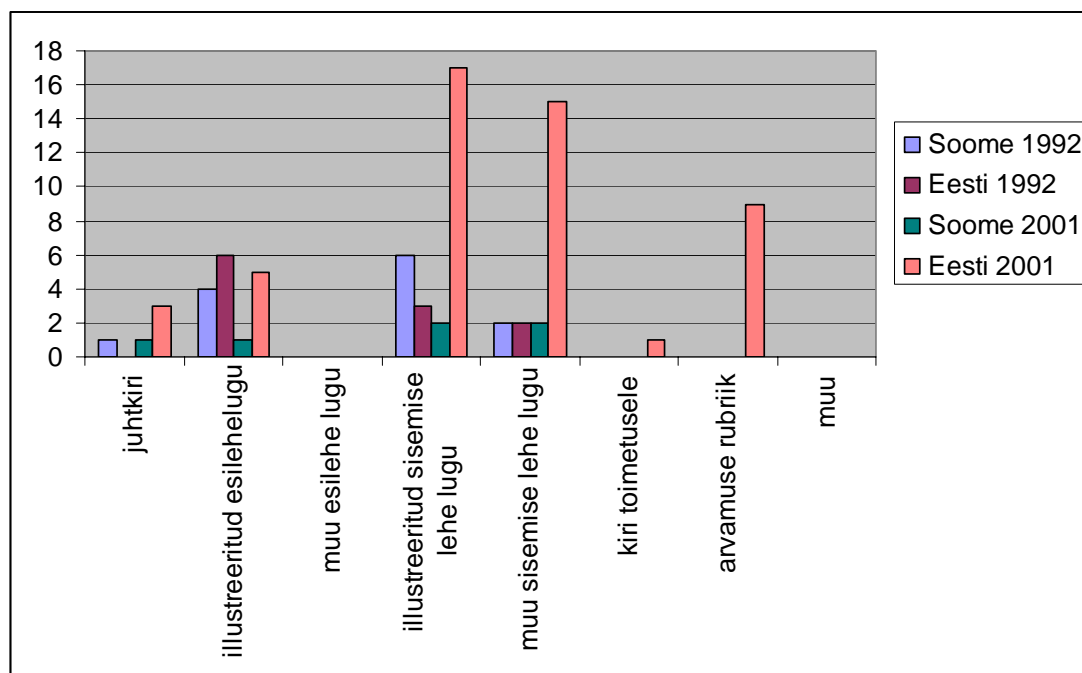
2001

Valimis on kokku 51 artiklit, millest vaid 5 on välismeedia ja koguni 46 Eesti trükimeedia lugu. Eesti presidendivalimistest kirjutati vaatlusperioodi kolme päeva jooksul Soome trükimeedias vaid kahel päeval. Arnold Rüütli valimine Eesti presidendiks leidis Soome trükimeedias pealehel kajastamist vaid ühel korral, illustreeritud sisemise lehe lugusid ja pildita sisemise lehe artikleid oli kaks ning ühel korral oli see teemaks juhtkirjas.

2001. aastal on Eesti trükimeedia puhul märkimisväärne see, et *Eesti Päevalehes* oli presidendivalimiste kommenteerimiseks loodud oma rubriik, mida eraldas ajalehe ülaservas märges „President 2001“. 22. septembril koosnes „President 2001“ seitsmest leheküljest ja 23. septembril kahest leheküljest, lisaks veel juhtkiri ja artiklid arvamusrubriigis. *Eesti Ekspressi* omapäraks oli lehe keskel üle kahe lehe pilt allkirjaga „Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees Arnold Rüütel kohtub EKP Keskkomitee trepikojas Nõukogude Armeed ja Sõjalaevastiku veteranidega.“ Pildil on suurel trepil hulk hallipäiseid mehi, ordenid rinnas ja keskel Arnold Rüütel. *Ekspressi* puhul on eriline ka see, et teemal presidendivalimine kirjutatakse koguni kolmel järjestikusel leheküljel ning alustatakse kohe pealehelt.

Pealehel on presidendi valimine leidnud Eesti trükimeedias kajastamist viiel korral. Juhtkirjas leiab teema kajastamist kahel korral, lisaks Arkaadia-eri juhtkiri *Eesti Päevalehes*

Illustreeritud sisemise lehe lugusid oli kokku 17, ilma pildita sisemise lehe lugusid oli 15, kiri toimetusele üks ja arvamuse rubriigis oli üheksa lugu (vt. joonis 1).

Joonis 1. Artiklite asukoht Eesti ja Soome trükimeedias vahetult pärast presidendivalimisi

3.2. Eesti ja Soome meedia võrdlus artiklite asukoha alusel presidendi riigivisiidil Soome

1995

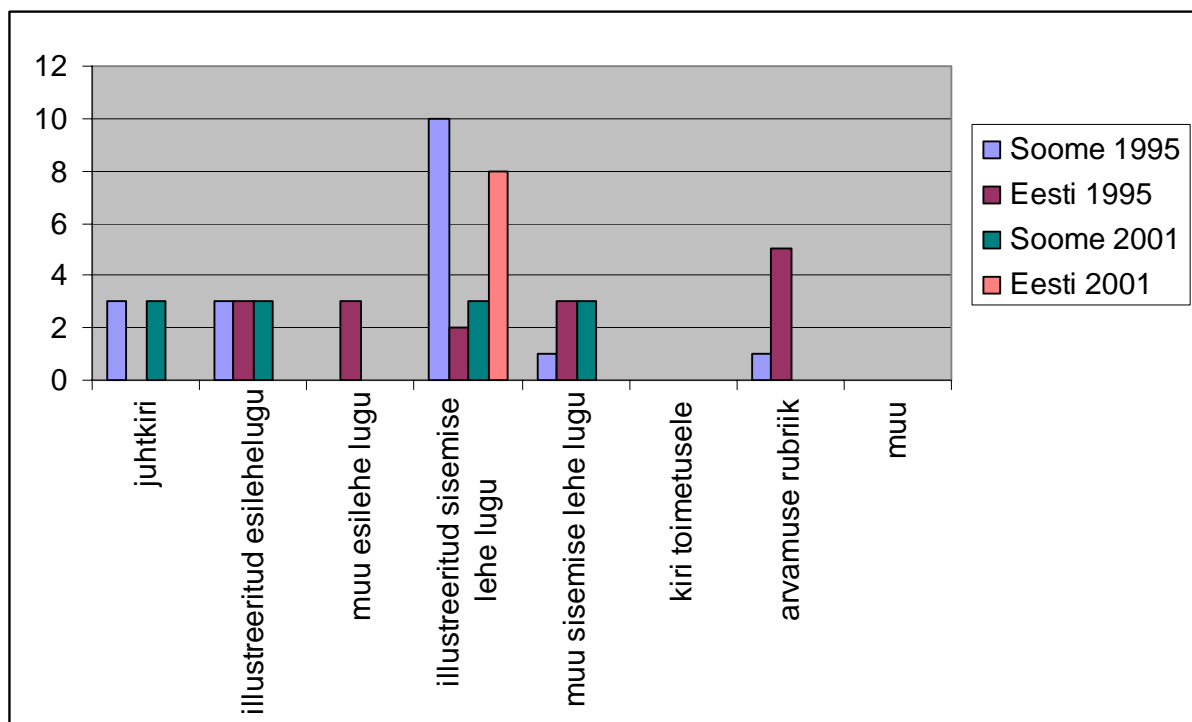
Valimis on kokku 30 artiklit, millest 15 on Eesti ajalehtede ja 15 Soome lehtede artiklid. Illustreeritud esilehe lugusid on mõlema maa lehtedes kolm, Eesti lehtedes pääseb presidendivisiit esilehele veel kolmel korral, kuid seda ilma pildita. Üldiselt võib siiski väita, et Eesti ajalehtedes leidis presidendi riigivisiit esilehel rohkem kajastust kui Soomes. Soome meedia pidas aga teemat juhtkirjas kajastamise vääriliseks kolmel korras. Samas Eesti juhtkirjades riigivisiiti ei kajastata.

Ajalehe sisemisel leheküljel on pildiga artikleid Eesti lehtedest vaid kahes, Soomes aga koguni 10 artiklit. Eesti meedias on ajalehtede sisemisel küljel lisaks 3 lugu ja Soomes üks, kuid need on ilma piltideta. On märgata, et 1995. aastal on Eesti ajalehtedes piltidega artikleid tunduvalt vähem, kui naabermaa meedias.

Kui nüüd aga võrrelda kahe maa arvamusrubriike, siis Eestis on avaldatud kokku 5 artiklit ning Soome vaid ühe. Kumbki maa ei avaldanud rubriigis kirjad toimetusele ühtegi kirja (vt joonis 2). Kolmel korral kasutavad Soome lehed lühikest sissejuhatust pealehel ning edasi suunatakse põhiartiklile lehe sees, Eesti lehtedes on seda kasutatud vaid ühel korral. Üle kahe lehe ulatuva artikli leiab vaid *Eesti Ekspressist* (vt Lisa 3).

2001

Valimis on kokku 20 artiklit, millest kaheksa on Eesti ja 12 Soome trükimeedia artiklid. Kõik valimisse pääsenud kaheksa Eesti ajalehtedes ilmunud artiklit olid illustreeritud sisemise lehe lood. Presidendi riigivisiit ei leidnud pealehel kordagi kajastamist. Samas Soome meedias oli kolm esilehe artiklit ning kolm juhtkirja lugu kajastamas Eesti presidendi riigivisiiti Soome. Sisemise lehe lugusid oli Soome meedias kokku kuus, millest kolm olid illustreeritud (vt. joonis 2). Väike tutvustus pealehel ja põhiartikkel lehe sees - sellist kajastamist on vaid Soome lehtedes ja kokku kahel korral. Üle kahe lehekülje ulatuva artikli leiab vaid *Eesti Päevalehes* (vt Lisa 4).

Joonis 2. Artiklite asukoht Eesti ja Soome trükimeedias presidendi riigivisiidi kajastamisel Soome

Kas tõesti on Soomlaste jaoks meie presidendi riigivisiit Soome olulisem, kui meie endi jaoks? Presidendi riigivisiidi kajastus ei jõua meie lehtedes kordagi esilehele, sellest ei

kirjutata juhtkirjas ega arvamuse rubriigis. Ju pidasid Eesti lehtede toimetused igapäevaseid probleeme ja juhtumisi olulisemaks kui presidendi riigivisiidi kajastamist esilehel. Ka valimisse pääsenud artikleid oli Eesti lehtedes tunduvalt vähem, kui Soome lehtedes ning seda hoolimata sellest, et Eesti ajalehtedest on vaatluse all neli ja Soome ajalehtedest kolm erinevat ajalehte.

Kui nüüd vaadata Eesti meediat 1995 ja 2001, siis on näha riigivisiidi kajastamise kahanemist. Kas on põhjuseks persooni muutus või visiitidega harjumine või ajalehtede poolt oma suhtumise näitamine pole käesoleva töö uurimise eesmärk, kuid Eesti meedia jätab Soomega võrreldes ebaprofessionaalse mulje. Kui 1995. aasta riigivisiidi kajastamisel oli Eesti meedias vähe pilte, siis 2001. aastal ei saa piltide vähesuse üle kurta, küll aga lugude vähesuse ja laiema kõlapinna puudumise üle.

3.3. Loos esinev emotsionaalsus vahetult pärast presidendivalimis

Eesti – Soome 1992

Eesti artiklitest on koguni kuus lugu neutraalsed, Soome trükimeedias on viis neutraalset artiklit. Kodumeedia ajalehtedest on kaks artiklit ambivalentseid ja üks artikkel päädis oma emotsionaalse suhtumisega rubriiki „muu“ (tegemist oli artikliga kaotajast - Arnold Rütlist). Seevastu Soome trükimeedias on eelpool mainitud neutraalsetele artiklitele lisaks neli positiivset lugu.

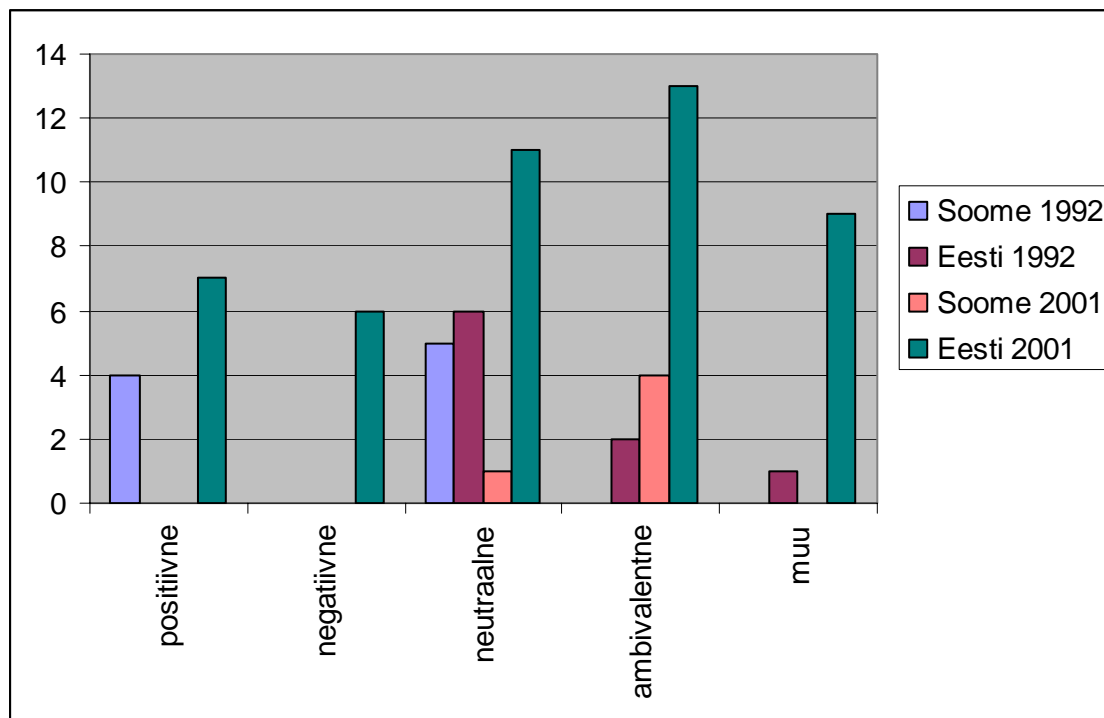
Naabermaa trükimeedia on Lennart Meri presidendiks valimise järgselt edastanud vaid positiivse või neutraalse emotsiooniga artikleid. Eesti trükimeedia puhul on märkimisväärne, et ainult positiivse või negatiivse emotsiooniga artiklid puuduvad, küll aga on kaks ambivalentse emotsiooniga artiklit. Soome trükimeedia on positiivsemalt meelestatud kui Eesti trükimeedia (vt. joonis 3).

Eesti - Soome 2001

Kuna 2001. aasta presidendivalimised said Eesti trükimeedias väga laia mediakajastuse, siis leidub Eesti trükimeedia artiklites kõiki vaatluse all olevaid emotsioone. Positiivse alatooniga lugusid oli seitse, negatiivse alatooniga lugusid oli 6, neutraalseid 11, ambivalentseid 13 ja rubriiki „muu“, mis ei sobinud eelmistesse kategooriatesse jäi üheksa artiklit.

Suur muutus on toimunud ka Soome trükimeediaga, sest neutraalse alatooniga on vaid üks artikkel ning ülejäänud neli olid ambivalentseid.

Eesti trükimeedia on Lennart Meri presidendiks valimise järgselt vaoshoitud ja suhteliselt neutraalne. Arnold Rütli presidendiks valimise järgselt aga äärmiselt emotsionaalne. Huvitav on Soome trükimeedia kursimuutus, sest 1992 ollakse kas positiivsed või neutraalsed, seevastu 2001. aastal ei leia naabermaa trükimeediast ühtegi positiivset artiklit (vt. joonis 3).

Joonis 3. Loos esinev emotsionaalsus Eesti ja Soome trükimeedias vahetult pärast presidendivalimisi

3.4. Loos esinev emotsionaalsus presidendi riigivisiidil Soome

Eesti – Soome 1995

Eesti artiklitest on neutraalseid kolm, Soome artiklitest on neutraalsed viis artiklit.

Analüütilisi artikleid on Eesti lehtedes kaks ning Soome trükimeedias kolm.

Kui Soome trükimeedias süüdistavad artiklid puuduvad, siis Eesti omades on neid koguni kolm. Pateetilise või heroilise suhtumisega artikleid on Eesti lehtedes kolm ja Soome lehtedes kaks. Optimistliku, rahuloleva suhtumisega lugusid on Eesti lehtedes vaid üks Soome seitsme loo vastu. Iroonilist või humoorikat suhtumist esineb Eesti lehtedes kahel korral, Soome lehtedes aga sellise suhtumisega lood puuduvad.

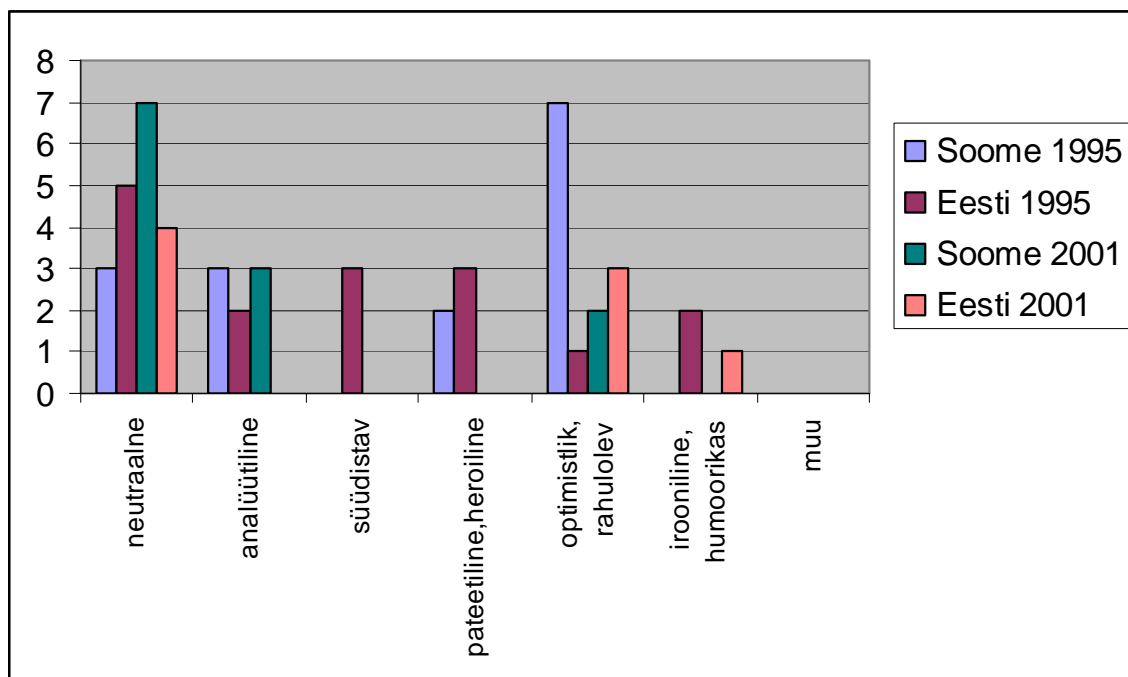
Riigivisiidi emotsionaalne kajastamine Soome ja Eesti trükimeedias on 1995. aastal väga erinev. Kui soomlased on pigem optimistlikud või diplomaatiliselt neutraalsed, siis eestlased on süüdistavad, pateetilised või iroonilised – artiklites on tihti tugev emotsioon ja see on enamasti ühest äärest teise, mitte lihtsalt rahulolev ja optimistlik nagu soomlastel. Enamasti ollakse kas presidendi suur austaja ja kummardaja või vastupidi (vt joonis 4).

Eesti – Soome 2001

Eesti artiklitest on neutraalseid neli, Soome artiklitest on neutraalsed seitse artiklit.

Analüütilisi artikleid Eesti lehtedes pole, aga Soome ajalehtedes on analüütilisi artikleid kolm. Mõlema riigi lehtedes puuduvad nii süüdistavad kui ka pateetilise või heroilise suhtumisega artiklid. Optimistliku, rahuloleva suhtumisega lugusid on Eesti lehtedes kolm ning Soomes kaks. Iroonilist või humoorikat suhtumist esineb Eesti lehtedes vaid ühel korral, Soome lehtedes aga sellise suhtumisega lood puuduvad.

Kui nüüd kahe riigi artikleid omavahel võrrelda, siis Soome meedia on riigivisiiti kajastades diplomaatiliselt väga korrektne esitades vaid neutraalseid, analüütilisi või rahulolevaid artikleid. Siinkohal tuleb tunnistada, et ka Eesti meedia on suhteliselt neutraalne ning pigem rahulolev. Ainsa iroonilise artikli leiab *Eesti Ekspressist*. Kurb on aga tõsiasi, et ükski Eesti ajaleht ei esita analüütilist artiklit riigivisiidist ja sellega seotud teemadest. Emotsioonid on 2001. aasta riigivisiidi kajastamisel mõlema maa meedias justkui kohustuslikult kärbitud (vt. joonis 4).

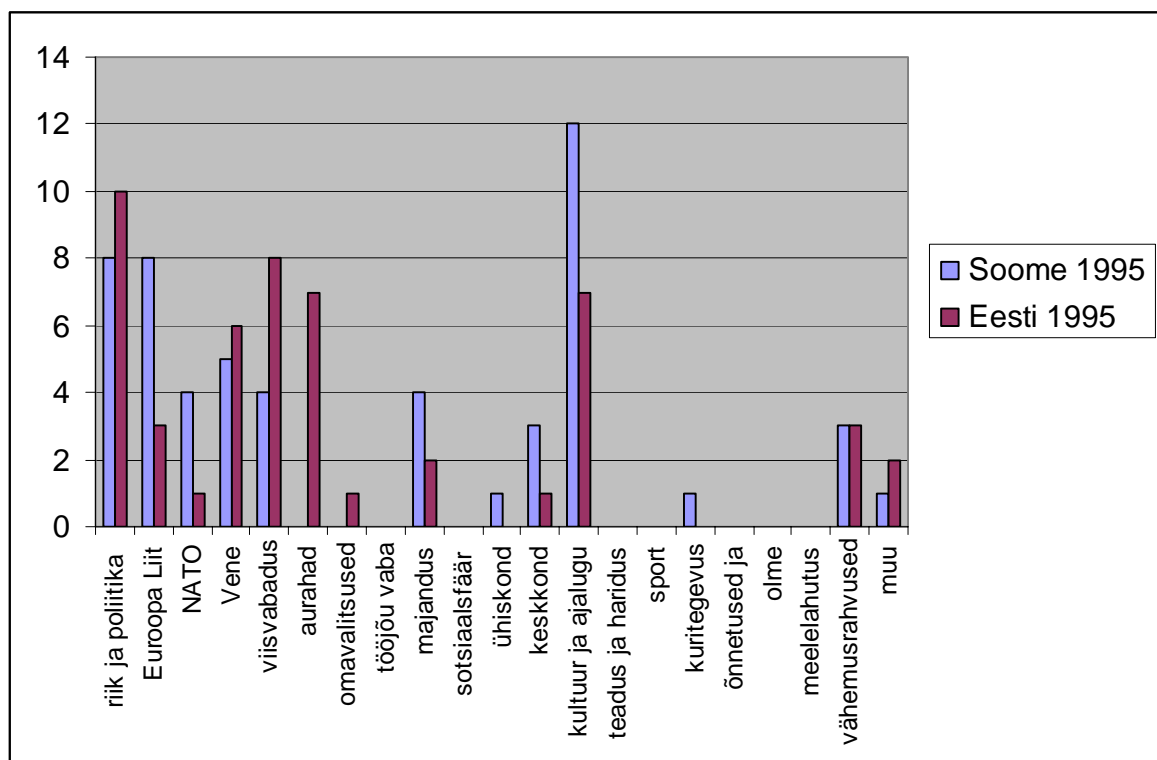

Joonis 4. Kategooriad, mis defineerivad loos esinevat emotsionaalset suhtumist Eesti ja Soome trükimeedias presidendi riigivisiidil Soome

Kahe riigi meediakajastusi võrreldes saab välja tuua erinevuse kodumeedia ja välismeedia vahel just süüdistavate ja irooniliste lugude puudumise kohalt. Kummagi visiidi ajal ei esita Soome trükimeedia meie presidendivisiidiga seotult negatiivse suhtumisega lugusid. Eesti trükimeedia on tunduvalt karmim oma presidentide suhtes. Hea meel on 1995. aasta presidendivisiidi kajastamise üle Eesti meedias, sest kirjutatakse artikleid, kus kõik kuus vaatluse all olevat emotsiooni on esindatud. See näitab teema aktuaalsust ja erinevate inimeste huvi presidendi institutsiooni vastu. Soomlaste 1995. aasta optimistlik ja rahulolev suhtumine on 2001 aastal muutunud neutraalseks ning pateetilise kõlaga lugusid ei leidu ühtegi, kuigi kahe maa suhted on endiselt väga head.

Eesti 1995 *versus* 2001. Siin on erinevus eelkõige selles, et 1995. aastal olid artiklid emotsionaalsemad. 1995 oli võrdselt (3:3) nii süüdistavaid kui heroilisi artikleid, mis 2001. aasta riigivisiidi ajal puuduvad täielikult. Ka analüütilist suhtumist teemadesse 2001. aastal enam pole. Riigivisiidi kajastamine on muutunud diplomaatilisemaks (vt. joonis 4).

3.5. Teemade kajastamine Eesti ja Soome trükimeedias presidendi riigivisiidil Soome

Joonis 5. Teemade kajastamine presidendi riigivisiidil Soome, Eesti ja Soome trükimeedias 1995. aastal

Teemad Eesti meedias 1995 (vt joonis 5)

Kõige rohkem leidis kajastamist teema riik ja poliitika kokku kümnes artiklis viieteistkümnest, millele järgnes viisavabadus kaheksa artikli, aurahade ning kultuuri ja ajaloo teemad (mõlemad teemad leidsid kajastamist seitsmes artiklis). Venemaad mainiti kuues artiklis. Euroopa Liit ja vähemusrahvused olid teemadena päevakorral kolmel korral, majandus kahel korral ning NATO, keskkond ja omavalitsused vaid ühel korral.

Kajastamata jäid järgmised teemad:

tööjõu vaba liikumine
sotsiaalsfäär
ühiskond (kodanikualgatus ja avalik arvamus)
teadus ja haridus
sport
kuritegevus
õnnetused ja katastroofid
olme
meelelahutus

Täpsem kodeerimistabel (vt Lisa 3).

Teemad Soome meedias 1995 (vt joonis 5)

Kõige enam leiab Soome trükimeedias kajastamist teema „kultuur ja ajalugu“ kokku kasteist artiklit viieteistkümnest. Järgnevad riik ja poliitika ning Euroopa Liit, mõlemad teemad leiavad mainimist kaheksas artiklis. Olulised teemad on veel Vene Föderatsioon (5), NATO (4), viisavabadus (4) ja majandus samuti neljas artiklis. Nii keskkonda kui ka vähemusrahvuste teemat on esile tõstetud kolmes artiklis ning kuritegevus ja ühiskond on teemaks kumbki vaid ühes artiklis.

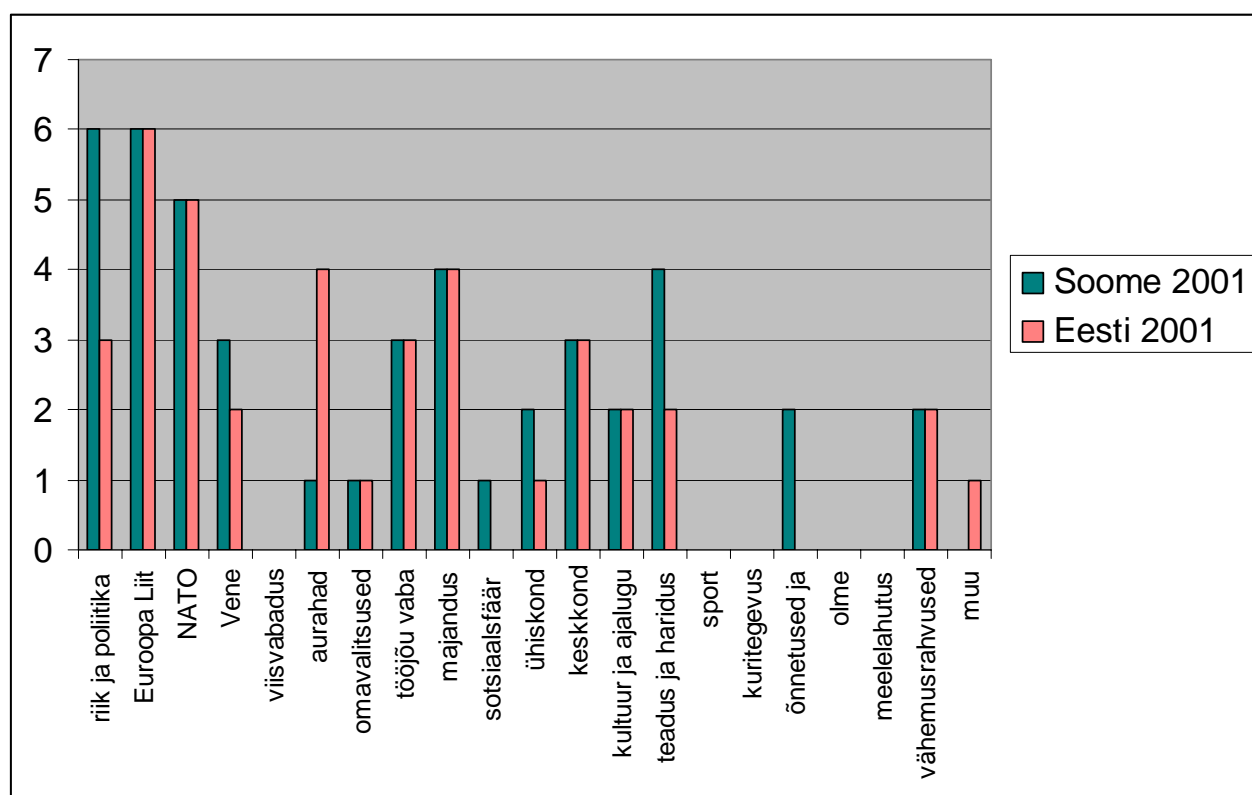
Kajastamata jäid järgmised teemad:

aurahad
omavalitsused
tööjõu vaba liikumine
sotsiaalsfäär
teadus ja haridus
sport
õnnetused ja katastroofid
olme
meelelahutus

Täpsem kodeerimistabel (vt Lisa 3).

Kui võrrelda kahe maa meediakajastust, siis on näha, et on üsna palju teemasid, mida kumbki meedia seoses presidendi riigivisiidiga ei kajasta. Need on tööjõu vaba liikumine, sotsiaalsfäär, teadus ja haridus, sport, õnnetused ja katastroofid, olme ja meelelahutus.

Kui Soome meediakajastuses oli olulisim teema kultuur ja ajalugu, siis Eesti puhul oli see riik ja poliitika. Eesti meedias oli kajastatuselt teine teema viisavabadus, mis Soome meedias sai vaid keskmise kajastatuse (mainiti neljas artiklis). Soomlaste rõhk kultuuril ja ajalool on märkimisväärne. Huvitav on erinevus aurahade teema puhul. Eesti meedias on see teema esindatud seitsmes artiklis viieteistkümnest, samas Soome meedias ei leidnud teema „aurahad“ kordagi mainimist.

Joonis 5. Teemade kajastamine presidendi riigivisiidil Soome, Eesti ja Soome trükimeedias 2001. aastal

Teemad Eesti meedias 2001 (vt joonis 6)

Kõige olulisemaks teemaks on Euroopa Liit, mis on valimisse pääsenud kaheksast artiklist mainitud ära kuues, talle järgneb NATO viies artiklis mainitud teemana ning kolmanda teemana on olulised aurahad (4) ja majandus (4). Alles seejärel tuleb kajastamisel võrdselt kolmel korral märkimist leidnud teemad - riik ja poliitika, tööjõu vaba liikumine ja keskkond. Kahes artiklis olid üleval teemad Vene Föderatsioon, kultuur ja ajalugu, teadus ja haridus ning vähemusrahvused. Korra leidsid kajastamist omavalitsused ja ühiskond.

Kajastamata jäid järgmised teemad:

viisavabadus
sotsiaalsfäär
sport
kuritegevus
õnnetused ja katastroofid
olme
meelelahutus

Täpsem kodeerimistabel (vt Lisa 4).

Teemad Soome meedias 2001 (vt joonis 6)

Valimisse pääsenud artiklite teemadest leidis kõige enam kajastamist riik ja poliitika ning Euroopa Liit - mõlemad kuuel korral kaheteistkümnest artiklist. Järgnes NATO teema viie korraga. Võrdselt olid kajastatud majandus ning teadus ja haridus, mõlemad neljal korral. Kolmel korral leidsid kajastamist teemad Vene Föderatsioonist, tööjõu vabast liikumisest ja keskkonnast. Ühiskond, kultuur ja ajalugu, õnnetused ja katastroofid ning vähemusrahvused olid kajastatud kõik kahel korral. Vaid ühes artiklis olid kajastatud järgmised teemad: aurahad, omavalitsused ja sotsiaalsfäär.

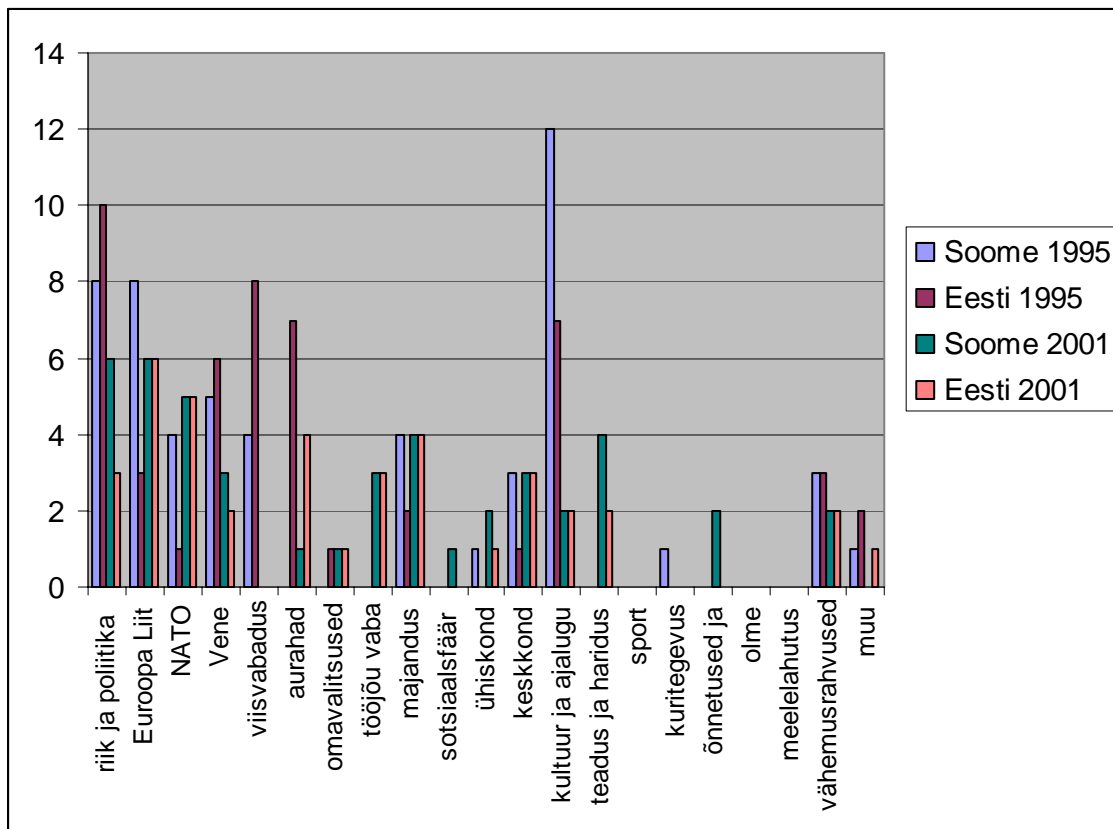
Kajastamata jäid järgmised teemad:

viisavabadus
sport
kuritegevus
olme
meelelahutus

Täpsem kodeerimistabel (vt Lisa 4).

Kui võrrelda kahe maa meediakajastust 2001. aasta riigivisiidil, siis Eesti trükimeedia kajastuses on esimesel kohal Euroopa Liit ning Soome meedias jagab Euroopa Liit esimest kohta teemaga riik ja poliitika. Teisel kohal kajastamise tiheduse järgi on Eesti meedias NATO, mis on Soome meedias kajastuselt kolmandal kohal. Peamised teemad on mõlema maa meedias samad ning kajastamata jäänud teemad kattuvad viiel korral, need on: viisavabadus, sport, kuritegevus, olme ja meelelahutus. Huvitav on jälgida, et aastal 2001 on Eesti ja Soome meedia teemade kajastamise puhul üsna sarnane ning teemasid kajastatakse suhteliselt võrdselt mõlemas meedias.

Suurim erinevus on aurahadega seotud teema, sest seda mainitakse Eesti meedias neljal korral, Soomes vaid korral.

Joonis 6. Teemade kajastamine Eesti ja Soome trükimeedias 1995. ja 2001. aastal presidendi riigivisiidil Soome

Teemade kajastamine Soome ja Eesti meedias 1995 ja 2001 (vt joonis 6)

Kui vaadata aastate lõikes, siis on ajaga toimunud teatud teemade aktuaalsuse kasv või vastupidi langus. Näiteks kui 1995. aastal on oluline viisavabadus, siis 2001. aastaks on see juba saavutatud ning sellel teemal enam ei peatuta. Samas 1995. aastal ei olnud oluline tööjõu vaba liikumise teema, aga 2001. aastal leiab mõlema maa trükimeediast selle teema kolmel korral.

Huvitav on jälgida kultuuri ja ajaloo tähtsuse langust aastatega. Tähelepanu ajaloole ja kultuurile on 2001. aastal kahanenud, aga rõhk hariduse ja teaduse teemadel kasvanud. Kõige märkimisväärsem muudatus ongi toimunud teemade rubriigiga „kultuur ja ajalugu“. Nimelt 1995. aastal on see teema äärmiselt aktuaalne nii Eesti kui Soome meedias ent 2001. aastaks on see mõlema maa kajastuses kahanenud praktiliselt olematuks. Artiklite lähemal uurimisel selgub, et 1995. aasta riigivisiidi kajastamisel rõhutati rohkem meie kui sugulasrahvaste ajalugu, samuti Eesti esimest presidenti ja tema visiidist möödunud aega, lisaks on Lennart Meri ajakavasse pikitud rohkem kultuurilisi sündmusi kui 2001. aasta riigivisiidil. Siiski on kultuuri ja ajaloo teemade selline langus hirmutav ning see on toimunud mõlema maa trükimeedias.

Eesti trükimeedia peatub vaid korra teemadel sotsiaalsfäär ja õnnetused ning katastroofid, Soome trükimeedia ei pea neid teemasid presidentide riigivisiitide kajastamise raames oluliseks. Samas mainib kuritegevust korra vaid Soome meedia, aga Eesti meedia vaikib.

Enamus teemasid on mõlema maa meediakajastuses olemas, küsimus on kui oluliseks kumbki maa konkreetset teemat peab. Eestlaste lembus aurahadest rääkimisel on üllatav, aga sellel on oma põhjused (1995. aastal toimunud aurahade jant).

3.6. Presidentide tsiteerimine riigivisiidi kajastamisel Soome

1995 Eesti artiklites tsiteeritakse oma presidenti 9 korral ja Soome presidenti 12 korral.

1995 Soome artiklites tsiteeritakse oma presidenti 17 korral ja Eesti presidenti 52 korral.

2001 Eesti artiklites tsiteeritakse oma presidenti 29 korral ja Soome presidenti 3 korral.

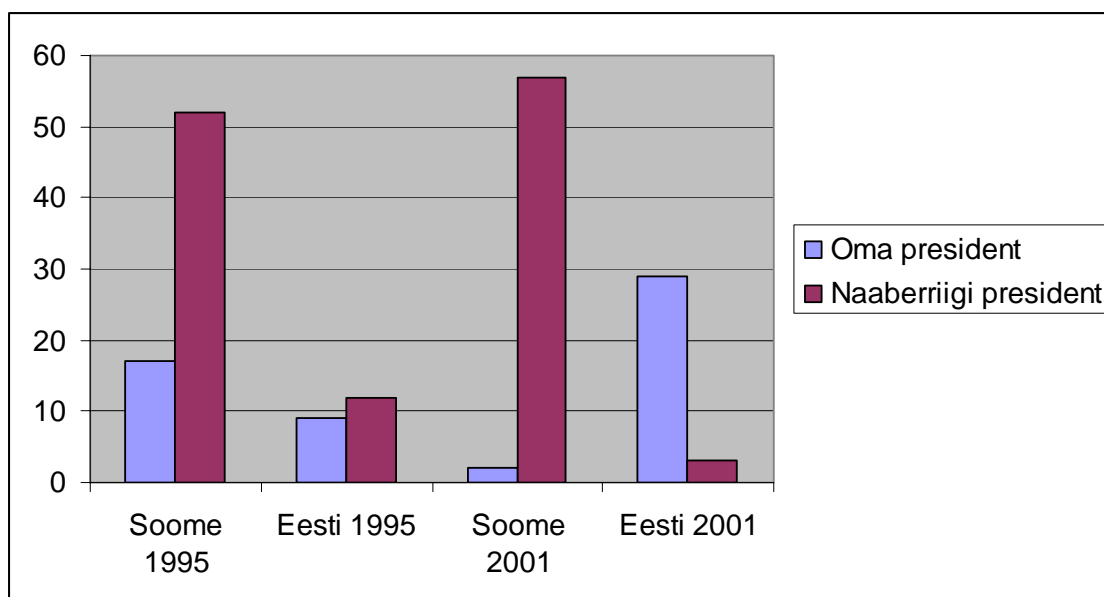
2001 Soome artiklites tsiteeritakse oma presidenti 2 korral ja Eesti presidenti 57* korral.

*Oluline on erinevus selles, et Arnold Rütli puhul on valimis intervjuu temaga, mis tõstis tsiteeritud lausete hulka suurel määral (intervjuus kokku 35 tsiteeritud lauset).

Soome meedia tsiteerib mõlemal aastal meie presidenti tunduvalt rohkem kui enda presidenti. Kui Eesti presidentide tsitaate on Soome trükimeedias kokku 109, siis Soome endi presidente tsiteeritakse riigivisiidi vastuvõtmise käigus vaid 19 korral.

Eesti meedia tsiteerib 1995. aasta riigivisiidil naaberriigi presidenti rohkem, kui oma presidenti (12:9). Siinkohal märgiksin ära, et mitmed Martti Ahtisaari tsiteeritud laused Eesti trükimeedias on Soome presidendiga kiitus Lennart Meri kohta.

2001. aasta riigivisiidi korral tsiteeritakse oma presidenti Eesti trükimeedias 29 korral ja Soome presidenti vaid kolmel korral. Seega ei saa kokkuvõtvalt väita, et naabermaa presidenti tsiteeritakse rohkem kui oma riigi presidenti, see kehtib vaid Soome puhul (vt joonis 7).

Joonis 7. Presidentide tsiteerimine Eesti ja Soome trükimeedias Eesti presidendi riigivisiidil Soome

II OSA: Kvalitatiivse kontentanalüüsi tulemused

3.7. Lootused ja kahtlused seoses uue presidendiga

Kui vaadata presidendi valimistele järgnenud trükimeediat, siis vaadatakse artiklites tulevikku ja tuuakse välja tuleviku lootused ja kahtlused. Kuna president Lennart Meri valimiste ajal polnud otsest võrdlust eelmise presidendiga võimalik teha (enamus elanikkonnast ja ajakirjanikud ei elanud president Pätsi valitsemisajal), siis on ajakirjandus ootaval seisukohal. Puuduvad suured lootused ja hirmutavad kahtlused, sest presidendi institutsiooni hakkab härra Meri alles (taas)looma. Siit ka põhjus, miks Lennart Meri valimiste järgselt on artikleid vähem ja need on neutraalsemad kui president Rüütli valimise järgselt, kui presidendi institutsioonist on igapäev oma arvamus tekkinud.

Lootused 1992. aastal

Lootused pärast Lennart Meri presidendiks valimist olid, et asjad hakkavad kiiresti muutuma ning me lõpetame nõukogude ajaga oma arved. Akadeemik Erast Parmasto ütleb oma artiklis “Presidendi valimisest ehk Miks rahvas kuningriiklased Riigikokku valis?” järgmiselt: “*Need kaks meest (Arnold Rüütel ja Lennart Meri) esindavad meie poliitika erinevaid suundi, erinevaid taktikaid. L. Mere - R. Taagepera suund eelistab kiiremat ja otsustavamate*

muudatuste tempot...A. Rüütli toetas teine pool (või pisut vähem) – ettevaatlikumad, omamoodi alalhoidlikumad, aga paraku ka osa kalameestest (s.t. neist, kellel vaikesogases vees kalapüüdmise suurt tulu toob).“

President Lennart Meri peeti suhteliselt positiivseks persooniks ja sellega seonduvalt olid vähesed lootused, mis ajalehtedes välja toodi, siiski kõrged. See väljendus intervjuudes kirjanik-poliitikutega, mille viis läbi ajakirjanik Nilk ning tema artikkel kandis pealkirja “Lennart Meri leidlik mängur”. Positiivne suhtumine tulevikku seoses Lennart Meri valimistega presidendiks ilmnis kõigi intervjuueeritavate kommentaarides ning seda hoolimata nende parteilisest kuuluvusest. Paul-Eerik Rummo: *„Tema (Meri) tugevad omadused on kahtlemata esinduslikkus, hea esinemis- ja keelteoskus. Meris on tugevat hasartiminemise võimet ja mis meid ei peaks hirmutama – mängurihuvi.“* Jaan Kaplinski toob Lennart Meri tugevate omadustena välja: *“Leidlikkust. Oskust asju alati värskest nurgast näha ja kiiret reageerimist.“*

Kahtlusi ja ohte pärast Lennart Meri valimist presidendiks antud valim ei sisaldanud va eelpool mainitud hasartiminemise võime. Oma osa mängib siin minu arvates rahva usk, et iseseisva riigina saab meil vaid hästi minna ja nii hulluks asi ikka ei pöördu kui Nõukogude Liidu ajal oli. 1992. aastal on usku ja lootust positiivsete muutuste suunas rohkem kui kartusi ja kahtlusi.

Kahtlused 2001. aastal

Kui aga minna ajas üheksa aastat edasi, siis on meie artiklid muutunud tunduvalt kriitilisemaks ja nii mõnestki esinemisest loeme välja hirmu tulevase presidendi ees. Arnold Rüütli puhul peeti üheks peamiseks ohuallikaks tema kommunistlikku minevikku. Presidendikandidaat Peeter Tulviste oli oma seisukohtades üsna ründav. Kochi ja Roonemaa artiklis “Tulviste: loll pööre tagasi kommunismi poole” ütleb ta järgmiselt: *„Kui seni on Eesti väga kindlalt olnud riik, mis kõigile raskustele vaatamata on võrdlemisi kiiresti liikunud edasi nende riikide suunas, kelle moodi me tahame olla, siis praegune ähvardab selget tagasilööki.“*

Mõõdukate ridadesse kuulunud Marju Lauristin on oma sõnadega ettevaatlikum, ent siiski võib sellest esinemisest välja lugeda kahtlusi tuleviku suhtes. Kümneli artiklis “Lauristin: Rüütel jäi punaajal rahvuslaseks” ütleb ta nii: *„Me peame rõhutama, et Eesti on parlamentaarne riik ja presidendil ei ole olulist mõju riigi poliitikale....Me peame töötama selle nimel, et Eesti nägu sellisena, nagu ta praegu paistab, säiliks.“*

Hoolimata sellest, et Rüütel väitis kindlalt, et suund NATO ja EL-iga liitumiseks jätkub oldi siiski kahtleval seisukohal. Eesti Päevalehe Oolo ja Roonemaa artiklis “Rüütli tõi võidu kolmikliidu kõrge valitsemise” sai sõna sotsioloog Andrus Saar, kes *„nägi teatud probleemi Euroopa Liidu ja NATO-ga ühinemise plaanide elluviimises, sest nendes valdkondades võib Rüütel progressi takistada.“*

Oluliseks teemaks oli Rüütli tulevane meeskond. Kas nõunikud ja abilised on noored ja edasipürgivad või paneb Rüütel oma meeskonna „vanadest tegijatest“ kokku. Ammase artiklis “Reiljan tõrjub kahtlusi partei mõjus Rüütlile” tsiteeritakse Marju Lauristini kahtlusi. *„Meeskond otsustab. Lauristini sõnul on oluline jälgida, milline tuleb uue riigipea aparaat. “Kas see on kaasaegne või tulevad Kadrioru inimesed, kes olid seal kümme aastat tagasi,” rääkis Lauristin.“*”

Eesti Päevalehe arvamusrubriigis kinnitab seda muret Anvar Samost oma artiklis “Uus president sildu ei ehita”. *„Rüütli varasemate nõunike rida ei luba teha optimistlikke prognoose Kadrioru lossi tulevaste otsustajate suhtes.“*

Kuigi Rüütli peetakse enamasti tagasihoidlikuks ja rahumeelseks inimeseks, siis julgeb *Postimehe* ajakirjanik Kalle Muuli artiklis “Arnold Rüütel-karistus ülbuse eest” ka selles kahelda. *”Eestile tähendab Rüütli kolimine Kadrioru lossi eelkõige jahedaid, et mitte öelda jääseid suhteid valitsuse ja presidendi vahel.“*

Üheks olulisemaks probleemiks peeti president Arnold Rüütli kehva keelteoskust. Ühelt poolt võimendab seda tugevalt eelmise presidendi fantastiline keelteoskus ent teisalt tuleb tunnistada, et Arnold Rüütli vähene keelteoskus ei ole niisama ülesse puhutud teema. Esindab ju Vabariigi President meid riiklikel välisvisiitidel ning mis siin salata, soojemat vastuvõttu ja positiivsemat pilti Eestist on lihtsam luua teades veidi külalastatava maa keelt. Maimetsa artiklis “Carl Bildt peab Rüütli valimist normaalseks” osutab sellele nõrkusele ka Carl Bildt. *„Ta (Carl Bildt) tunnistab, et väited, nagu ei suudaks president Rüütel keelebarjääri tõttu välisriikide juhtidega võrdväärselt suhelda, võivad paika pidada, kuid möönis samas, et presidentiaalses demokraatias võib välissuhtluse osakaal liikuda ka teiste institutsioonide tasandile.“*

Ajakirjanik Kalle Muuli avaldab oma arvamust *Postimehe* lehekülgedel artiklis “Arnold Rüütel-karistus ülbuse eest” veidi radikaalsemalt. *„Kehv keelteoskus, vaoshoitud esinemine ja käitumine, rohkem Venemaa ja Balti riikide kui Lääne-Euroopa ja Ameerikaga suhtlemise kogemus teevad temast tõenäoliselt välisministeeriumi ametnike pantvangi ja põlualuse.“*

Uue presidendi puhul seatakse kahtluse alla muuhulgas presidendi autoriteet. Oolo ja Roonema artiklis “Rüütli tõi võidu kolmikliidu kõrk valitsemine “ väidab politoloog Proos järgmist: „*Proos lisas, et tunneb hirmu selle ees, et osa Eestist ei võta uut presidenti tõsiselt. Rüütli võib alguses küllaltki palju tegemist olla, et oma prestiiži ja autoriteediga vaeva näha. Eesti käriseb veelgi rohkem lõhki ja sotsiaalses plaanis ma küll midagi roosilist ei näe.*”

Lisaks õonestab Rüütli autoriteeti ka Kalle Muuli artiklis “Arnold Rüütel - karistus ülbuse eest.” „*Küllap püüab rahandusministeerium pigistada Rüütli presidendikantselei eelarvega ja kaitseministeerium hoida teda võimalikult kaugel kaitseväge kõrgeima juhi kohuste täitmisest.*“

Kui uuele presidendile seatud lootuste juures on üks olulisemaid märksõnasid maainimese abistamine, siis Anvar Samost kummutab selle lootuse oma artiklis “Uus president sildu ei ehita” juba eos. „*Tõenäoliselt ootab aga kõige suurem pettumus just neid, Rüütli veendunud toetajaid. Oluline on Helduri usk, et Arnold Rüütel suudab presidendina piimakombinaatide maksedistsipliini mõjutada. Valus saab olema tema ja tuhandete teiste lihtsate maainimeste pettumus, kui paari-kolme aasta pärast selgub, et ainus neile tajutav erinevus Lennart Meri ja Arnold Rüütli vahel on see, et vabariigi aastapäeva kõne on palju-palju igavam ja segasem. Noorte ja edasipüüdlikega ühise keele leidmine on Rüütli ülesanne, mis eeldaks järske muutusi mitte ainult suhtlemisviisis, vaid ka suhtlusringkonnas ja lähimate toetajate hulgas. See on paraku vana mehe puhul väheusutav. Nii kõlavadki tühjalt uue presidendi lubadused liita rahvas ühtseks ja vähendada lõhet sotsiaalsete äärmuste vahel.*“

Lootused aastal 2001

Kahtlusi uue presidendi suhtes on kogunenud suur hulk, samas on ka lootusi palju ning seda eriti maarahva seas. Kohati tundub see lootuse janu hirmutavalt suur ja paneb omakorda mõtlema, et kas ikka kõik need lootused on presidendi täita. Artiklis “Koduvalla rahvas elas Rüütli kaasa” edastatakse Arnold Rüütli Saaremaa naabri Hr Vaga lootused seoses uue presidendiga: „*Vaga sõnul paneb tema, nii nagu paljud teised küllainimesed, uuele presidendile suuri lootusi. “Ehk suudab ta aidata parandada nii põllumeeste kui kogu maarahva elujärge,” sõnas Vaga.*““

Valijamees Jaan Sõrra edastab oma lootused *Maalehe* artiklis “Tuult tiibadesse, härra president!” „*Eelkõige ootaks, et president tõstaks taas ausse rahvuslikud aated ning asuks*

otsima lahendust sellistele probleemidele, nagu valitsuse ja seadusandjate võõrandumine rahvast, linna rikkus versus maa viletsus. Tuleb tõstatada diskussioon: kas soovitakse maamajandus ja -inimene järjele aidata. ... Arnold Rüütel võiks olla president, kes läheb ajalukku kui ühiskonna tasakaalustaja ja maa ning linna erinevuste vähendaja.“

Rubriigis “Lugeja kirjad” saab sõna proua Lättemäe oma artikliga ”Jaa-sõna lapsele”, mille esimene pool on täis siirast lootust, et uus president suudab muuta ka lasterikaste perede mured väiksemaks. *„Niipea kui meile valiti uus president, on ärganud seni tõrjutute usk, et just tema on see mees, kes pöördub enam näoga oma rahva poole. Sunnib ka Toompea ja Kadrioru losside ülbemaid õukondlasi seljataha vaatama – Eesti paraadvaate taha, kus kaks kolmandikku meie lasterikastest peredest elab kitsikuses.*“

Professor Mikk Titma edastab oma lootused artiklis “Poliitilise protsessi pöörajad.” *„Arvan, et ta suudab peaminister Mart Laariga suhelda vahetult, mitte ajakirjanduse vahendusel, ning kindlasti tegutseb ta Eesti ühiskonda ühendava jõuna.*“

Seda arvamust jagab politoloog Ivi Masso artiklis “President valitud. Elagu president!” *„Tulevasel presidendil on ilmselt tõsine tahe luua sildu kaheks jagunenud maal, kus praegused liidrid on võistluses alla jäänutele selja keeranud.*“

„Paljudele pettumuseks osutunud tulemusest on oodata vähemalt mõningaid positiivseid tagajärgi. Üks neist on just enesestmõistetavateks saanud poliitiliste muustrite segamine, paratamatuse illusiooni murdumine. Ja positiivne on ka lootus humaansema ühiskondliku väärtuskeskustelu sündimisest.“

Kümmeli artiklis “Sumberg: meedia kipub kõik negatiivsed asjad üle võimendama” saab sõna Andra Veideman, kes loodab uue presidendi läbi NATO ja Euroopa Liidu pooldajate ridadesse rohkem jõude juurde saada. *„Kui Arnold Rüütel asub väga selgelt toetama meie liitumist NATO ja Euroopa Liiduga, veenab see liitumise kasulikkuses hoopis väga paljusid inimesi, kes praegu selles kõhklevad,*” ennustas Veidemann.“

Postimehe juhtkirjas “Demokraatlik valik” väljendub ajalehe toimetuse lootus, et president Rüütel suudab koondada kõik poliitilised jõud ning omakorda väljendatakse lootust, et lõpuks ometi taandub president igapäevasest poliitikast.

„Nüüd, kui uus president on valitud, loodab Postimees, et kõik poliitilised jõud koonduvad samuti uue presidendi taha ja aitavad tal täita oma rolli riigipeana. Ja seda just neis raamides, nagu põhiseadus ette näeb, sest Eesti on parlamentaarne riik.“

3.8. Presidendi representatsioon vahetult pärast presidendivalimisi

Lennart Meri

Soome trükimeedia president Lennart Merist 1992. aastal

Soome lehtedes räägitakse peamiselt valimiste kulgemisest, presidendiroolist Eestis ja uue valitsuse loomisest. Presidendist loodud pilt on Eestis ja Soomes mõneti erinev. Eelkõige on erinevus Soome trükimeedia äärmiselt ülistavas suhtumises Lennart Merisse. Näiteks Sarasmo kirjutab artiklis „Lennart Meri selvin lukemin presidentiksi” järgmiselt: „*Diplomaattiperheessä ulkomailla vietetty lapsuus on muovannut Merestä herrasmiehen, johon yhdistyy hieman taitelijaa ja tiedemiestä.*”

Samas lehes on artikkel pealkirjaga ”Mies Siperian koulusta”, kus luuakse Merist pilt kui tõelisest sangarist ”... *kirjailija ryhtyi tuikkaan taistoon Moskovan lannoiteministeriötä vastaan. ... hän opiskeli vuorikemian hienouksia, piti puheita ja sai virolaisten äänen kuuluville myös Moskovassa.*”

Positiivsed laused Lennart Meri kohta

Helsingin Sanomat kiidab juhtkirjas “Viron uusi alku” president Meri keeleoskust ja esinemiskogemust ent samas esitab ka küsimuse, kas Meri jääb presidendi institutsiooni raamidesse või haarab suurema rolli nii välis- kui sisepoliitikas. ”*Laajan kansainvälisen kokemuksensa ja monipuolisen kielitaitonsa ansiosta hän on edustava presidentti pienelle Virolle. On mielenkiintoista nähdä, tyytyykö aktiivisena esiintyjänä tunnettu Meri pitäytymään edustuksellisena presidenttinä vai lähteekö hän rakentamaan presidentille ajateltua vahvempaa osaa niin ulko- kuin sisäpolitiikassa.*”

Turun Sanomat avaldab artikli (allikaks STT) pealkirjaga ”Lennart Meri”, kus kirjutatakse meie presidendist järgmiselt: ”*Ulkomailla Meri tunnetaan kielitaitoisena ja sanavalmiina diplomaattina, joka on tuonut maalleen paljon ystäviä. Hän on myös suuri Suomen ystävä. Helsingin yliopiston kunniantohtori ja Suomen kirjailijaliiton kunniajäsen.*”

Lennart Meri heast PR tööst annavad märku järgmised laused *Helsingin Sanomates*, mis kirja pandud Pajakka poolt artiklis ”Meri halua viedä Viron Eurooppaan.” ”*Meri kiitti Suomea ja suomalaisia tiedotusvälineitä. Suomi tarjoiisi hänen mukaansa lähes ainoan kanavan ulkomaailmaan Viron vaikeina vuosikymmeninä.*”

Luoeniva artikkel ”Nato-jäsenyys takaisi Virolle riittävän turvallisuuden” kinnitab presidendi PR oskusi veelgi. ”*Hän (Lennart Meri) kiitti, kuten niin monesti aiemminkin, Suomea avusta. Suomen Apu, parlamentin, ministeriöiden, kunnanjohtajien,*

puolustusvoimien, koulujen lasten ja Suomen presidentin apu, on ollut Virolle korvaamatonta.”

Eesti trükimeedia president Lennart Merist 1992. aastal

Eesti trükimeedia analüüsimisel ilmnes, et Lennart Meri valimisel presidendiks oldi presidendi suhtes kommentaaridega väga tagasihoidlikud. On lausa uskumatu, et presidendi valimisele pöörati nii vähe tähelepanu ja põhiline raskuskese oli hoopis uue Riigikogu valimisel. Ainus artikkel, kus Lennart Merist emotsionaalselt ja kui isiksusest kirjutatakse on intervjuud kirjanikega, kes pääsesid Riigikokku. *Eesti Ekspress* on erinevalt teistest kanalitest võtnud vaevaks kirjutada Lennart Meri võidu kõrval ka kaotajast ja tema tunnetest. Tiina Jõgeda artiklis “Arnold Rüütel: Mooramees on oma töö teinud” väljendub Arnold Rüütli kibestumine. *„Ma olen oma tööd südamest teinud, ma pole ühegi luureorganisatsiooniga koostööd teinud, ma pole kedagi solvanud. Nüüd olen ma oma palga saanud, mind on pekstud ka kogu valimiskampaania aeg. Tänapäevane president on „Eesti Watergate“ skandaali autor, kes on mind rünnanud.“*

Arnold Rüütel

Soome trükimeedia president Arnold Rüütlist 2001. aastal

Arnold Rüütli presidendiks saamist kajastavates artiklites räägitakse palju valimistest endist, aga tuuakse sisse ka palju võrdlusi eelmise presidendiga. Kui Lennart Meri valimiste puhul ei leidnud ma artiklitest negatiivset suhtumist presidenti, siis Arnold Rüütli puhul on Soome trükimeedia kriitilisem. Aamulehti kirjutab artiklis “Merin aika päättyy, Rüütelin aika palaa” sellest, kui ”suured saapad” on Meri Rüütlile jätnud. *„Rüütel astuu kuluneen, mutta tässä tapauksessa toden sanonnan mukaan suuriin saappaisiin, sillä Lennart Meri nauttii suurta arvostusta sekä maailmalla että kotimaassa. Arnold Rüütel on kansan ns. syvien rivien mieluinen mies, jonka ei tarvitse hävetä kommunistimenneisyyttä.”*

Antti Sarasmo artiklis ”Nuoret pettyneitä Rüütelin valintaan” märgitakse ära ka negatiivsed hoiakud Eestis ning päevalehtede asjakohane suhtumine. *”...kaikki kommentit ovat tuoneet esiin syvän pettymyksen ja jopa vihamielisen suhtautumisen uuteen presidenttiin Arnold Rüüteliin. Molemmat valtakunnalliset sanomalehdet ovat suhtautuneet Rüütelin voittoon asiallisesti.”*

Rislakki artiklis "Viron uusi presidentti Riiitel on maaseudun miesten valinta" tuuakse ära Marju Lauristini kommentaarid ent märgitakse ka Riiitli punast tausta. *"...vanha kommunistijohtaja noussut uudestaan johtoon. "Riiitelin voitto oli nostalgian voitto", sanoi toinen veteraanipoliitikko Marju Lauristin. "Meri teki roolista paljon merkittävämmän kuin peruutuslaki lupaa. Nyt peräännyttään varmaan takaisin alkuperäisille rajoille."*

Rislakki järgmises artiklis "Presidentti " jo kommunismin aikana luuakse Riiitlist äärmiselt negatiivne pilt. Uus president ei tea tavaelust ja hindadest midagi ning ei jätnud Soome presidendile Mauno Koivistole positiivset muljet. *"Tohtori, professori Arnold Riiitel on arvokas, rauhallinen, melkein aristokraattinen mies. Aristokraattinen myös sikäli, että hän tuntuu olevan irrallaan arkielämästään. Hänellä ei näytä olevan juuri käsitystä esimerkiksi virolaisesta hintatasosta. Koiviston muistelmista ilmenee, ettei virolaiskollega tehnyt häneen suotuisaa vaikutusta."*

Eesti trükimeedia president Arnold Riiitlist 2001. aastal

Presidendivalimistel on alati erinevaid arvamusi ja ühe kandidaadi täielikku toetamist kõigi valijate poolt demokraatias reeglina näha ei õnnestu. Seega ei tohiks seekordsete presidendivalimiste tulemustele reageerimine valijameeste seas meist kedagi üllatada. Erinevaid emotsioone kirjeldab Ernits oma artiklis "Valijamehed avasid Eestis uue ajastu. *„Kui lugeja (presidendivalimiste lõppvooru hääle lugeja) jõuab 184ni, puhkeb torm: üle saali kaiguvad aplaus ja oiged segiläbi."*

Hoolimata erinevatest arvamustest ja seisukohtadest kutsub *Eesti Päevaleht* ajakirjanik Haugi artikli "Maamehed ja opositsioon valisid presidendi" läbi meid olukorraga leppima. *„...nüüd on saabunud aeg harjuda teistsuguse presidendiga. Arnold Riiitel on põhiseaduslikult valitud president ja iga Eesti Vabariigi kodaniku kohus on olla lojaalne oma põhiseadusele."*

Erinevalt Lennart Meri valimisel presidendiks on Arnold Riiitli kohta loodud tunduvalt kirevam pilt. **Positiivsed väljendid Arnold Riiitli kohta:**

Ammase artiklis "Reiljan tõrjub kahtlusi partei mõjus Riiitlile" kommenteeritakse Rahvaliidu esimeest, kes kiidab uut presidenti järgmiselt: *„Rahvaliidu esimehe Villu Reiljani sõnul on Riiitel kõige tolerantsem president, kes Eestil kunagi on olnud."*

Peeter Kaldre artiklis "Üle oma varju ei hüppa" võrdleb ajakirjanik Riiitlit hea Eestimaise pesupulbriga. *„Nüüd peavad Eesti kui imelapse reklaamijad uue kaubamärgi peale mõtlema. Eesti riigi müümisega välismaale on juhtunud midagi sarnast, kui juhtuks*

Lenori või Arieli pähemäärijatega: nimelt on tarbijad kogu aeg eelistanud Bio-Eesti, mis on odavam ja peseb niisama hästi.“

Titma artiklis “Poliitilise protsessi pöörajad” jätkub Arnold Rüütli kiitmine: *„Rüütli osa Eesti iseseisvumisel oli suur ja ka EKP sekretärina püüdis ta Eesti elu edendada. Kogu elu on ta olnud ühendav ja rahvast arvestav juht. Rüütel on kindlasti palju tolerantsem president kui tema eelkäija.*“

Kümmel tsiteerib oma artiklis “Lauristin: Rüütel jäi punaajal rahvuslaseks” Marju Lauristini, kes annab Arnold Rüütlile siira positiivse hinnangu ka nõukogude ajal tegutsemise suhtes. *„Uskuge või mitte, aga Rüütel oli sügavas isiklikus veendumuses alati rahvuslane. Ka siis kui ta oli kompartei sekretär.*“

Hannes Rumm on artiklis “Vanameister üllatas” kirjutanud järgmiselt: *„...73-aastane igihaljas veteranpoliitik lõi väärikuse ja päris terase jutuga. Kolumnist Hannes Rumm on Rüütli mälestusteraamatu kohta öelnud, et selles ilmneb selgelt iseloomujoon, mis on Rüütli trump olnud mistahes aegadel – imetlusväärset taktitundeline käitumine.*“

Üheks olulisemaks muutuseks presidendi institutsioonis seoses Rüütliga peetakse presidendi rolli paika loksumist vastavalt põhiseadusele ehk siis presidendi roll Eesti elus peaks tulevikus muutuma vaid nõ esinduskujuks. Põhjusi, miks sellist muutust rõhutatakse on mitmeid nt hirm, et uus president pole ehk nii suur Euroopa Liidu ja NATO pooldaja kui oli eelmine president ning teisalt ilmneb kahtlus Rüütli esinemisoscuses. Näiteks tsiteerib Toomas Kümmel artiklis “Lauristin: Rüütel jäi punaajal rahvuslaseks” Marju Lauristini, kes omakorda viitab Carl Bildt`ile: *„Ta (Carl Bildt) ütles meile väga targad sõnad, et praegune valitsus on ametis veel poolteist aastat. Samuti rõhutas Bildt, et see on otsustav aeg, mil meie ees on lahti NATO ukсед, otsustatakse Euroopa Liidu asjad, ning mitte president ei ole otsustaja, vaid valitsus ja parlament.*“

Juhtkiri “Protestipresident Arnold Rüütel” Eesti Päevalehes avaldab samuti arvamust, et presidendi institutsioonis tulevad suured muutused: *„Kuid õnneks ei käi Eestis kell ja elu presidendi järgi. Eesti Päevaleht pakub, et Arnold Rüütlist saab vägagi erinev president, kui seda oli isikupärane ja jäärapäine Lennart Meri. Rüütel hakkab täitma puhtalt esinduskuju rolli, nagu näiteks Saksamaa president. Riigi tegelikud ohjad lähevad aga vaid peaministri kätte. Nagu Eesti põhiseadus seda ette näebki.*“

Postimehe ajakirjanik Maimets tunneb artiklis “Carl Bildt peab Rüütli valimist normaalseks” rõõmu selle üle, et presidendi roll nihkub Rüütli ajal tõenäoliselt põhiseaduslikult paika. *«Kindlasti ei saa tulevane president kunagi omama välismaal sellist*

mõju, nagu seda oli Meril, sest see on seotud konkreetsete ajalooliste tegurite ja praeguse presidendi isiksuslike omadustega. Aga teisalt võiks ju öelda, et olukord Eestis on normaliseerumas, sest tegu on ikkagi ju parlamentaarse, mitte presidentaalse vabariigiga, kus põhiseaduslikult pole presidendile nii suurt võimu antud, kui see oli Lennart Meri ajal.»

Negatiivne hoiak Arnold Rüütli suhtes

Presidendi kandidaat Peeter Tulviste oli vast valitud presidendi suhtes väga sarkastiline ning rõhutas oma esinemistes Rüütli seotust punase minevikuga. Kochi ja Roonemaa artiklis “Tulviste: loll pööre tagasi kommunismi poole” tsiteeritakse Tulviste negatiivset hoiakut järgmiselt: *„Arnold Rüütel sümboliseerib maal väga paljude inimeste jaoks aega, milles need inimesed oskasid elada, teisisõnu nõukogude aega, milles nad olid õppinud elama.“*

Haugi artiklis “Maamehed ja opositsioon valisid presidendi” ähvardab autor koguni protestidega: *„73-aastane Eesti NSV nukuvalitsuse üks omaaegseid liidreid tundus Euroliitu pürgivas Eestis paratamatu minevikumehena. Võimalik, et endise juhtkommunisti valimine tema asemele kutsub esile isegi väiksemaid proteste.“*

Kõige negatiivsem ja iroonilisem tekst on ilmunud Andrus Kivirähu artiklis “Arnold Rüütel tegutseb jälle”. Mõned näited artiklist: *„...et Savilt röövib presidenditiitli vana kasakas Arnold Rüütel ise...”*

“Matsid tegid sedapuhku vurledele ära. Oh seda musta masendust, mis ujutas pärast valimistulemuste selgumist üle kogu Tallinna! Hiljem muutus masendus sarkasmiks, inimesed hakkasid telefonis üksteisele vene keeles õnne soovima. Nagu ütles ühes küsitluses Mati Unt: Rüütel pole kindlasti paha inimene. Aga ta ei sobi ju presidendiks! Mitte kellelgi poleks tema vastu mitte midagi, senikaua kui ta rahulikult riigikogus talitaks, pensionäripõlve peaks või mesilasi hooldaks. Ei tohiks sokerada sellele haruldasele kohale iga lahketa vanataati, lihtsalt sellepärast, et too vajab tubast tööd!”

Eesti Päevalehe juhtkiri “Presidendi meeskond” annab lugejatele lootust, et maailma lõpp pole veel tulnud. „Arnold Rüütlist võib saada Eestile täiesti korralik president, kui ta enda ümber tugeva meeskonna oskab kokku panna.“ Ehk siis presidendist endast ei pea toimetus midagi. *„Eesti Päevaleht soovib staažikale poliitikule Arnold Rüütlile õnne Eesti järgmiseks presidendiks valimisel, kuid jääb oma varasema seisukoha juurde, et 366 valijamehe kätes oli võimalus teha ka parem valik.“*

Anvar Samosti artikkel “Uus president sildu ei ehita” on äärmiselt negatiivse alatooniga: „... sest suurem osa Rüütli vastustajatest peab teda lihtsalt mõttetuks vanaks tippkommunistiks, kes räägib segaselt, kel pole aimu maailma asjadest ja kes vastuseks inglise keeles esitatud välisajakirjaniku küsimusele vastab: ”I’m sorry, ich spreche English very poor.” Sildade ehitamise asemel on Rüütel ainuüksi oma isikuga Eesti ühiskonna eri kaldaid veelgi kaugemale nihutanud.“

Madis Jürgen *Eesti Ekspressist* võtab julguse ja võrdleb artiklis “Ühe mõtte võibolla lisaksin siia juurde” presidenti hobusega. Samas peab märkima, et iroonia kõrval võime leida ka mõned positiivsed kommentaarid. „*Heasüdamlikkus ja taktitunne on aga kategooriad, mille kontsentratsioon Rüütliis on harvanähtavalt kõrge. Rüütel on nagu tubli eesti tõugu hobune. Viis tuhat aastat siinmail vastu pidanud. Näeb hea välja. Ei ehmata, kui part kadakate vahelt parinal lendu läheb. Harjunud sööma rannakarjamaadel ja jooma merevett. Nii kõrgele ei hüppa nagu inglise täisvereline, aga kui vemmalt saab, on krapsu minekuga. Võibolla on Rüütli hirmus lausepõimik kujunenud oludes, kus ei teadnud kunagi ette, kas on parem öelda ei või jaa. Aga kuni sihukest lauselohe kerida, saab aru, kust tuul puhub ja mida parajasti tahetakse. Muide, tõlgid juba värisevad õudusest!*“

Konkurent presidendirallis, Peeter Kreitzberg, kommenteerib Rüütli keeloskust Ideoni artiklis “Rüütli võit tiivustas poliitilist vastasrinda” vägagi sarkastiliselt. „*Oma jutu järgi tunneb Rüütel pea kõiki presidentide - mõningal juhul eelmisi, mõningal juhul praegusi. Nii et suhtlemiskogemust tal on, ma isegi ei oska öelda, mis keeles ta seda teeb.*“

Omapäraseid emotsioonidest pakatavaid lauseid leiab trükimeediast veelgi. Huvitav on *Postimehe* juhtkiri „Demokraatlik valik“, kus hinnatakse koalitsioonipoliitikute viisakust. Tegemist on ju täiskasvanud ja haritud inimestega ning kuidas muudmoodi peaksid kogunud poliitikud kaotust vastu võtma? Tundub, et lahmimine ja teineteise kirumine on meie ühiskonnas juba nii omaks võetud, et ajalehe toimetus peab vajalikuks poliitikuid viisaka käitumise eest kiita. „*Siiski on hinnatav see viisakus, millega mitmed koalitsioonipoliitikud Arnold Rüütli valimisvõitu kommenteerisid.*“

Kokkuvõtteks tooksin ära Kalle Muuli lause artiklist “Arnold Rüütel-karistus ülbuse eest”, mis illustreerib presidendivalimiste käiku just maarahva vaatenurgast. „*Ent suurele osale rahvast tähendab Rüütli edu kahtlemata ka lohutust ja lunastust ülekohtu ja kannatuste eest. Rüütli ootamatu võit maitseb justkui vaeste ja hüljatute kättemaks kõigile rikastele ja ilusatele.*“

3.9. Presidentide võrdlus isiksusena riigivisiidi kajastamisel Soome

Lennart Meriga seotud artiklites kasutatakse Eesti trükimeedias palju erinevaid emotsionaalseid väljendeid (vt Lisa 5). Kui Rüütli puhul on kõike edasiandev sõna malbe, siis Meri puhul tuleb ritta panna erinevaid sõnu, et temast pilti luua. Kodeerimisel on näha, et Lennart Merit ja tema emotsioone kirjeldatakse tunduvalt värvikamalt. Eesti meedias on tema kohta kokku 39 positiivset ja 22 negatiivset lauset, Soome meedias 49 positiivset ütlust. Arnold Rüütli puhul on Eesti ajalehtede kirjeldustes 8 positiivset ja 14 negatiivset lauset (vt Lisa 7), Soome meedias aga 17 positiivset ja 6 negatiivset lauset (vt Lisa 8).

Meri iseloomustamiseks konkreetsetes ajalehtedes on kokku 110 erinevat lauset, samas Rüütli riigivisiidi kajastamisel õnnestus artiklitest välja noppida vaid 45 lauset, mis just teda iseloomustasid. Enamus tekste president Rüütli kohta olid emotsioonitud ja diplomaatiliselt korrektsed välja arvatud Eesti Ekspressi artikkel.

Soome meedia on meie presidentidest kirjutades rõhunud positiivsele. Lennart Meri kohta ei leidnud ma ühtegi negatiivset lauset (vt Lisa 6). Rüütligi puhul oli negatiivset vähe. Tõsi negatiivsed repliigid olid oma julguselt üllatavad nt. Rislakki artiklis “Viron presidentti huolissaan ympäristöongelmista” kirjutab ta viidates Mauno Koivistole nii: *“Rüütel ei osannut antaa tyydyttäviä vastauksia, virolaisilla oli ”todellisuudelle vieraita ajatuksia”*

Eesti on oma presidentidest kirjutades sarkastilisem ja ka negatiivne jõuab rohkem lugejani. Arnold Rüütli puhul on Eesti meedias negatiivset koguni rohkem kui positiivset.

Mõlema maa meedia on Lennart Merist kirjutades elavam. Arnold Rüütli rahulikkus, malbe olek ja sõnade ettevaatlik kasutus on muutnud ka tekstid temast emotsioonituteks va *Helsingin Sanomates* (19.11.2001) ja *Eesti Ekspressis* (22.11.2001) leiduvad negatiivsed repliigid.

President kui isiksus ja kui institutsioon

Lennart Meri Eesti trükimeedias

Eesti meedia räägib presidendi üldisest elukäigust suhteliselt vähe ent väheste lausete abil luuakse presidendi elust pilt, milles Lennart Meri on pidanud elama pealtkuulamise hirmus, on tõeline kosmopoliit ning teeb selliseid vigureid, mida isegi teda tundvad inimesed ei oskaks oodata (see on Kaplinski poolt negatiivse alatooniga öeldud). Varasemast tegevusest ja kogemusest kiidetakse Lennart Merit just naaberriigi presidendi ütluste läbi. Näite saab tuua artikli “Lennart Meri annetas Martti Ahtisaarile Maarjamaa Risti ordeni keti” põhjal. *“Soome riigipea Ahtisaari hindas BNS-i teatel kõrgelt Eesti presidendi tegevust möödunud aasta*

juulis, mil sõlmiti poliitilisi vaidlusi ja kõhklusid tekitanud Eesti-Vene lepingud, Ahtisaari toonitas, et hindab kõrgelt Meri tegevust võõrvägede Eestist lahkumise lepingu sõlmimisel.”

Mainitakse Lennart Meri filmi „Linnutee tuuled“; Kadriorus korraldatud kohtumist Soome ajakirjanikega; tema ajaloolase haridust ja kirjanduslikku minevikku; tuuakse ära, et "Huvudstadsbladet" nimetas teda "filosoofiks Eesti troonil“, imetletakse presidendi tekstiloomisvõimet jne. Kokkuvõtvalt jääb Merist mulje, kui inimesest, keda hinnatakse välismaal väga kõrgelt ja kes on enne presidendi ametit elanud kirevat loomingulist elu.

Positiivne suhtumine Lennart Merisse Eesti trükimeedias 1995. aastal

Kivine artikkel “Lennart Meri Soomes oodatud” sisaldab mitut positiivset näidet:

„Sama suurt tähelepanu kui esimene Eesti riigipea visiit pärast 1937.aastat võiksid Soomes oodata veel ehk suurriikide riigipead ning Rootsi kuningas.“

„...kus ühe osana esitletakse Mere enda ulatusliku isiku erinevaid külgi, tema dokumentaalfilme.“

„Meri rolli Eesti esindajana maailmas ning eriti Soomes on võimatu alahinnata.“

Urmas Paet kiidab presidenti artiklis “President käis Soomes” järgmiselt: *„...taaskord on saanud kinnitust presidendi võime piiri taga Eestile positiivset imago luua.“*

Kalev Keskküla kaheleheküljeline artikkel “Ajaloole ilu” pakub mitmeid positiivseid ja koguni ülistavaid kommentaare presidendi suhtes. *„...algusosa Meri hiilgav kirjanduslik stiilinäide ning tagumine pool kaasaegse maailma kriitiline poliitiline analüüs, mis oleks kasulik läbi lugeda kõigil selle maailma vägevail.“*

„...oli 66 aastase mehe suutlikkus tõesti muljetavaldav: figureerida kolm päeva ühegi vaba isikliku minutita institutsioonina ning sealjuures pillata veel verbaalseid kuldmine.“

Täpsem ülevaade positiivsetest ja negatiivsetest repliikidest presidendi riigivisiidi ajal ilmunud artiklitest vt Lisa 5.

Negatiivne suhtumine Lennart Merisse Eesti trükimeedias 1995

Üks presidenti negatiivse suhtumisega esinev autor on Allan Alaküla oma artikliga “Auraha ja häbimärk”, millest toon ära mitu näidet.

„...Olav Anton tunnistas, et parlamendi allutamine presidendi kapsriisidele on halb.“ „Kuna mõlemad parlamendis esindatud blokid on nüüd presidendi isepäist käitumist aktsepteerinud, pole tal tulevikus vaja enam oma õigusnõuandjaid koormata. Selle töö teeb ära kuulekas parlament ise.“

„Seadused võivad presidendi tegevust nüüd ainult pisut häirida, kuid mitte rohkem.“

Kriitilise hoiakuga on ka Jaan Kaplinski artikliga “President teeb rahvale ajalugu.”
„*Presidendi paternalistlikud käitumisjooned näikse viimasel ajal süvenevat.*“
„...*ta (president) käitub Riigikoguga nagu tsaariaegne klassidaam oma klassiga.*“
Täpsem ülevaade positiivsetest ja negatiivsetest repliikidest presidendi riigivisiidi ajal ilmunud artiklitest vt Lisa 5.

Sisepoliitikas on 1995ndal aastal õrn teema aurahad kuna president soovis, et parlament võtaks kiirendatud korras vastu teenetemärkide seaduse muutmise seaduse. Sellest kirjutab Eesti Päevaleht artiklis “Lennart Meri annetab Martti Ahtisaarile Maarjamaa Risti ordeni keti” järgmiselt: “...*opositsiooni poliitikud olid arvamusel, et taolise sammuga dikteeris president parlamendile liigselt oma võimu*”

Ning Enno Tammer artiklis “Meri soovib Ahtisaarile üle anda ametlikult olematu ordeni keti”: “...*erinevail hinnanguil on õiguslik seis piisavalt keeruline, sest Riigikogu tänane istung algab hommikul kell 10 ja president Meri peaks välja sõitma hommikul 10.15-10.30 vahel*”

Alaküla pole presidendi käitumisega samuti rahul ning avaldab artiklis “Auraha ja häbimärk” oma arvamust järgmiselt: “...*välissuhtluse puhul, kus mängus riigipea käsi, on seaduseandja ja valitsuse ignoreerimine saanud reegliks.*”

Muud sisepoliitilised teemad selle skandaali varjus esile ei pääse (vt Lisa 9)

Välispoliitikas on oluliseks teemaks suhted Venemaaga ning Soome abi seoses sellega; president Meri heitis ette Venemaale sõda Tšetšeenias; leidis, et maailmal on jäänud märkamata kolmas maailmasõda; hoiatas eurosentristmist loobumisest ning pidas oluliseks võimet ja tahet näha kaugemale; Soome-Eesti suhete areng tulevikus; Euroopa Liitu astumine, kui ainus võimalik tee meile, kui väikerahvusele; Eesti ja Soome viisvabadus; Läänemaailma demokraatia ühe tunnuseks näeb ta võimetust mõelda perspektiivselt (vt Lisa 9).

Soome trükimeedia räägib Lennart Meri üldisest elukäigust veidi rohkem. Lugeja saab teada, et Meri oli koolipoisina vanematega Siberisse küüditatud; ta ei saanud kuni 1970 aastani vabalt reisida; nii president Lennart Meri kui Helle Meri on mõlemad teist korda abielus, neil on ühine tütar ja Lennart Meril kaks poega eelmisest abielust.

Lennart Meri varasematest tegevustest ja kogemustest saab lugeja Soome trükimeedia kaudu palju teada. Meri oli välisminister 1990-1992 ning käis siis tihedalt Soomes; oli Soomes pool aastat suursaadikuks ning tal olid aastakümneid kestnud sidemed Soome

kirjandusringkondade ja intellektuaalse eliidiga; on isiklikult läbi elanud küüditamise; 1983 aastal osales Lennart Meri muuseumi arhitektuurikonkursil; töötas Eesti Raadio soomekeelses toimetuses; on teinud filme; on ajaloolane, kirjanik, filosoof (vt Lisa 10).

Positiivne suhtumine Lennart Merisse Soome trükimeedias 1995. aastal

Ühtegi negatiivset ütlust president Meri kohta soome trükimeediast ma ei leidnud. Mõned positiivsed näited oleksid Massineni, Vahtera ja Valjakka artiklist “Virallinen sukulaisvierailu”: „*Hänen suuri kansansuosionsa ja maltillinen uudistusten ajajan maineensa ovat omiaan ylläpitämään Virossa rauhanomaista mutta vireää taloudellista kehitystä.*“

Ning Loueniva kiidab president Merit artiklis “Suomen ja Viron viisumivapaus jää ensi vuoteen” Soome presidendi sõnade läbi: „*Ahtisaari kiitti puheessaan myös presidentti Meren valtiomiestaitoja, hänen diplomaattisuuttaan vaikeiden kysymysten ratkaisuisa.*“

Aamulehti artikkel “Veljeskansoilla soi yhteinen sävel” näitab presidenti tundelise inimesena: „*Viron presidentti Lennart Meri tunnusti liikuttuvansa kyyneliin saakka nähdessään maittemme liput rinnakkain ja kuunnellesaan kansallislauluja.*“

Täpsem ülevaade positiivsetest väljenditest vt Lisa 6.

Olulised märksõnad välispoliitikas on Eesti riigi piiritugevus; majanduse areng: turvalisus; Läänemeremaade koostöö; Põhja-Euroopa gaasitrass; Soome-Eesti koostöö turvalisuse ja välispoliitiliste küsimuste lahendamisel; rahu säilitamine Läänemere kallastel ja koostöös Soomega hoida ära Venemaa võimalikku rünnakut; Eesti ja Euroopa Liidu lepingu allkirjastamine; tuletas meelde läänemaailma vastutust Venemaal leviva ohtliku arengu suunas, stalinistliku välispoliitika eest; viisavabaduse kehtestamine Eesti ja Soome vahel; Eesti ja Soome vahelise majanduse areng; NATOga liitumine on Eestile välispoliitika alustala; Euroopa moraal ja demokraatlikud põhimõtted on ohus; Eestil pole tulevikku väljaspool Euroopa Liitu ja NATO-t; head suhted Venemaaga, mis põhinevad võrdsel koostööl; olulised on Eesti ja Soome rahvastest väiksemad rahvused, kellele seis on kehvem kui meil; Eesti sõnum maailmale on, et põhimõtetega ei kaubelda (vt Lisa 10).

Kokkuvõte Lennart Merist kui Eesti esindajast ja isiksusest

Presidendi puhul mängivad alati rolli tema isikuomadused ent riigivisiidi puhul on enamuse artikleid Eesti Vabariigi presidenti esitanud eelkõige kui institutsiooni esindajat. Palju oli artikleid, kus räägiti üldisest riigivisiidi käigust ja kahe riigi vahel olevatest aktuaalsetest teemadest. Mida lõpu poole hakkas visiit jõudma seda rohkem hakkas Soome meedias rolli

mängima presidendi isiksus. Näiteks seletab President Meri Aamulehtis ajakirjanik Bergi kaudu artiklis “Viro on jälleen Viro” soomlastele, miks kasutada Eestist rääkimisel Viro ja mitte Eesti. „*Viro on suomeksi Viro eikä Eesti. Kun olin aikoinani töissä Viron radion suomenkielisessä toimituksessa, neuvostosensori kielsi käyttämästä sanaa Viro, koska se olisi muistuttanut suomalaisia kuuntelijoita maittemme välisistä vuosisataisista erityissuhteista ja siittää lämmöstä, joka Suomen ja Viron välillä vallitsee. Toivoisinkin, etteivät Suomen tiedotusvälineet enää 1995 kiusaisi suomalaisia noudattamalla neuvostosensorin ohjenuoraa.*“

Samuti kohtub ta visiidi raames oma vana sõbraga, saami kunstniku Nils-Aslak Valkeapääga, kellega nad jalutavad tunnikese ilma turvameesteta Rovaniemi tänavatel. Massineni, Vahtera ja Valjakka artiklis “Virallinen sukulaisvierailu” tutvustatakse Lennart Merit kui kultuuriinimest. „*...hän oli ennen täällä suurlähettiläänä, hänellä on vuosikymmeniä ollut vahvat kulttuurisiteet suomalaiseseen kirjalliseen maailmaan ja älymystöön.*“

Soome ajakirjaniku Loueniva küsimus artiklis “Suomen ja Viron suhteissa on alkanut uusi luku” näitab, et Lennart Mere puhul on tegelikkuses raske tõmmata joont presidendi kui institutsiooni esindaja ja isiksuse vahele. „*Yksi kolmasosa minua on täällä presidenttiä, vastasi Meri nauraen kysymykseen, tuliko hän Rovaniemelle presidenttinä, kirjailijana vai kulttuurihenkilönä.*“

Eesti meedia puhul peab tõdema, et president kui institutsiooni esindaja oli artiklites läbivalt rõhutatud ent mööda ei saadud ka Eesti trükimeedias presidendist kui isiksusest. Kõige positiivsemalt ja julgemalt kiitis presidenti *Eesti Ekspressi* ajakirjanik Kalev Keskküla, kelle lause kommenteerib vast Meri kui presidendi institutsiooni ja isiksuse suhet kõige paremini: „*Ma ei kujutle, et üks riigivisiit saab Lennart Merile olla vaid raske ja rutiinne institutsioonikoorem...*“

Arnold Rüütel

Eesti trükimeedia ei kajasta riigivisiidi raames kordagi president Rüütli varasemat elukäiku, kogemusi ega tegevusi. Tõenäoliselt on selle põhjuseks, et alles kaks kuud tagasi valiti Arnold Rüütel presidendiks ja nagu töö esimeses pooles nägime oli artiklite hulk, mis sel perioodil Arnold Rüütlist kirjutati ainuüksi esimestel päevadel väga suur. Huvitava aspektina tooksin

ära riigivisiidi toimumise kõigest kaks kuud pärast presidendivalimisi. Väidetavalt valmistatakse riigivisiite ette reeglina orienteeruvalt aasta.

Positiivne suhtumine Arnold Rüütliste Eesti trükimeedias 1995. aastal

Positiivsena märgiti mitmes artiklis ära president Rüütli ajast kinni pidamist, millega eelmisel presidendil oli probleeme. Raudvere artiklis "Presidendiga Soomes" oli see esile toodud:

"Meriga oli ikka väikesi hilinemisi ja tuli ootamatusteks valmis olla, nüüd käis minuti pealt kogu värk."

Samuti rõhutab presidendi täpsust ja etiketist kinnipidamist Erelt artiklis "Trikkide aeg on möödas" „Hämmastavamaid asju visiidil oli aga see, et püüti peaaegu et minutilise täpsusega ajakavas.“ „Ta on sõnakuulekas ja püüab alluda protokolliteenistusele- need on tema enda sõnad- ning hoidub vaidlustest.“

Täpsem ülevaade positiivsetest ja negatiivsetest repliikidest presidendi riigivisiidi ajal ilmunud artiklitest vt Lisa 7.

Negatiivne suhtumine Arnold Rüütliste Eesti trükimeedias 1995

Kõik toodud näited siin on *Eesti Ekspressi* ajakirjaniku Erelt artiklist „Trikkide aeg on möödas.“ „Kui Meri viis eestlaste ettekujutuse presidendist pilvedesse, siis Rüütel tõi eestlase tagasi maa peale.“

„Rüütli ajal on riigivisiit muutunud rutiinseks ja paratamatult igavaks tseremooniaks...“

„Enam ei maksa presidendilt oodata ega nõuda, et ta gloobusele risti joonistaks või sõnavõttudes pärleid pilluks.“

Täpsem ülevaade positiivsetest ja negatiivsetest repliikidest presidendi riigivisiidi ajal ilmunud artiklitest vt Lisa 7.

Sisepoliitika

President Rüütel noomib parlamendi liikmeid, kes peavad eriti hoolsad olema, et rahva usaldust mitte petta; annab teada, et Eestil pole probleeme venekeelse vähemusega; maamüüki välismaalastele võib lubada, kuid sellega spekulatsioonimine välismaalaste kasuks tuleb lõpetada; Eestis pole nii palju piiri taha tööle minejaid, kui arvatakse; president soovib, et Eesti liiguks tuleviku suunas ühtsena ning et ka Lõuna-Eesti oleks sama õitsev nagu Tallinn; Eesti riigil on XXI sajandil mõtet üksnes siis, kui ta suudab eesti keelt ja kultuuri kaitsta ning edasi arendada (vt Lisa 11).

Välispoliitika

Globaliseeruvamas maailmas võiks Eesti olla heaks näiteks, kuidas piiril olles säilitada oma iseärasused ja kultuuriline identiteet; töäjõu vaba liikumine pole probleem Euroopa Liiduga liitumisel; soov arendada häid suhteid Venemaaga; ennem liitumine Euroopa Liiduga ja siis NATOga; Eesti on Soomele toeks, sellest sõnumist on kantud presidendi esimene visiit Soome (vt Lisa 11).

Soome meedia rõhutab Arnold Rütli üldisest elukäigust rääkides seda, et ta on õppinud kommunistlikus keskkonnas ja saavutanud edu; ta on pärit Saaremaalt ja tunneb akadeemik Olavi Granöt. Varasemast kogemusest ja tegevusest kirjutades mainitakse Rütli panust iseseisvusprotsessi rasketel hetkedel, kui ta oli Nõukogude Eesti kõrgeim juht; ta otsis Eestile laia rahvusvahelist tuge; president rõhutab, et kommunism ei ole kuidagi seotud tema filosoofiaga ja ühiskondliku arusaamaga; eesmärk oli taastada iseseisvus sammhaaval ja parlamentaarseid meetodeid kasutades; 1993 aastal osales Kuressaares Turu Ülikooli täienduskoolituskeskuse avamisel; võttis vastu Turu Ülikooli poolt kingitud Aurelia laeva, mis oli kingituseks Saaremaa kalurikoolile (vt Lisa 12).

Kokkuvõtvalt jääb Rütlist mulje, kui kommunismi ajal sündinust, kes on suurema osa oma elust juhtinud riiki kommunismi ajal, laskmata kommunismil end mõjutada ning on võtnud vastu erinevaid Turu Ülikooli poolt tehtud kingitusi Saaremaale.

Positiivne suhtumine Arnold Rütlistse Soome trükimeedias 2001

Aamulehti kirjutab Arnold Rütlist artiklis “Sisäinen kahtiajako Viron ongelma” positiivses võtmes: „*Jos asiat ovat henkilöistä kiinni, niin Rütölin ei luulisi herättävän Moskovassa samanlaista epäluuloa kuin Meri ehkä herätti.*“ „...mutta kukaan ei voi kiistää hänen arvokasta panosta itsenäisyysprosessin vaikeina hetkinä.

Ning ajakirjanik Rislakki toob artiklis ”Viron presidentti huolissaan ympäristöongelmista” Soome lugejani info, et Rütötel on kodumaal populaarne.”*Uusi tutkimus kertoo, että kansa luottaa eniten häneen...*” ”Rütötel on kotimaassaan suosittu.”

Täpsem ülevaade positiivsetest ja negatiivsetest repliikidest presidendi riigivisiidi ajal ilmunud artiklitest vt Lisa 8.

Negatiivne suhtumine Arnold Rüütliste Soome trükimeedias 2001

Hoolimata sellest, et Soome trükimeedia on Arnold Rüütli suhtes üsna diplomaatiline, leiab siiski mõned negatiivsed hoiakud ka naabermaa ajakirjanike artiklitest. *Aamulehti* lugu "Sisäinen kahtiajako Viron ongelma" maalib järgneva näitelausega Rüütlist suhteliselt negatiivse pildi. „*Kommunistisessa yhteiskunnassa oppinsa saanut ja siellä edennyt Riiitel ei ole samanlainen kulttuurihahmo ja maailmamies kuin Meri.*“

Ning Rislakki artiklis "Viron presidentti huolissaan ympäristöongelmista" tsiteeritakse Mauno Koivistot, kelle laused on teravad: „...*tämä (Arnold Riiitel) ei osannut antaa tyydyttäviä vastauksia*“ "*Baltian presidenttien puheet "ärsyttivät"*“

Täpsem ülevaade positiivsetest ja negatiivsetest repliikidest presidendi riigivisiidi ajal ilmunud artiklitest vt Lisa 8.

Sisepoliitika

Tööjõu vaba liikumine ei ole Eestile probleem; Eestil pole probleeme venekeelse vähemusega; Eesti riigil on XXI sajandil mõtet üksnes siis, kui ta suudab eesti keelt ja kultuuri kaitsta ning edasi arendada; Eestis on probleeme metsakaitsega; Rüütliil pole midagi selle vastu, kui parlament kuulutab kommunistliku partei kuritegelikuks (vt Lisa 12).

Välispoliitika

Suhetes Venemaaga peab olulisimaks majandussuhete loomist, mille abil saaks mõlema riigi poliitika korda; usub, et Eesti saab Euroopa Liidu liikmeks paari aastaga; turvalisuse teemat puudutades viitas Rüütli septembrikuu sündmustele New York`is, tänu millele on riikide vahelised turvameetmed saanud endisest suurema tähtsuse; oluline on Eesti ja Soome teaduse alal tehtav koostöö ja areng; oluline on loodushoid ning oht saastamise tulemusena juba lähiajal jõuda looduskatastroofini; Rüütli arvates võiks Soomest ja Eestist saada puhta vee eksportijad; Soome on olnud Eesti tugevaim toetaja Euroopa Liiduga liitumise toetamisel (vt Lisa 12).

On loogiline, et kodumeedia ei pööra presidendi riigivisiidi kajastamisel presidendi üldisele elukäigule ja varasematele kogemustele sellist tähelepanu nagu Soome meedia. Enamasti on oma presidendi elukäigu kohta varem kirjutatud erinevaid artikleid. Kui võrrelda presidente kui isiksusi, siis ainult Eesti meedia vaatlusel selgub, et president Merist on palju enam kirjutatud ja kirevam pilt loodud. Soome meedia põhjal on president Meri aktiivne tegutseja, kui president Rüütli on kahtlase kommunistliku taustaga inimene ja seejuures üsna ühekülgne. Kui vaadata kumb meedia on presidendi isiksust kirjeldades negatiivsem, siis

tuleb tunnistada, et muidu diplomaatiline Soome meedia on Rüütlist kirjutades suhteliselt kriitiline, samas Meri puhul tundub kiitvam kui Eesti meedia. Eesti meediale on omane presidendi kiitmine just läbi väliste ütlejate nt. Martti Ahtisaari, "*Huvudstadsbladet*" jne.

President Meri on kindlasti rohkem kui Eesti esindaja, sest temast kui isiksusest kirjutatakse paljudes artiklites ja seda nii Soome kui Eesti meedias. Eesti meediakajastuse puhul on oluline tagasiside just välismaailmast, mis loob president Merist pildi kui Eesti esindajast, kes ei jää kusagil märkamatuks ja tagasihoidlikuks.

President Rüütel seevastu on Soome meedias eelkõige Eesti president, kes isiksusena ei sära ja tähelepanu temale ei ole võrreldav president Merile omistatuga. Eesti meediat lugedes on president Rüütli sõnavõttud tagasihoidlikud ja juhtub ka nii, et meedia mõistab teda valesti ja ta võtab uuesti sõna, et enda poolt öeldut täpsustada (nt. maamüük välismaalastele). Isiksusena Eesti meedia president Rütliit Soome riigivisiidi raames ei kirjelda. Ka riigi esindajana jääb Rütliit nõrgaks, sest tema sõnavõttud on kohati veidralt sõnastatud. Näiteks Raudvere artiklis "Presidendiga Soomes" tsiteeritakse president Rütliit ja tema esinemine on järgmine: "*Soome omakorda võib loota Eestile – sellest sõnumist on kantud presidendina ka minu esimene riigivisiit Soome Vabariiki,*" märkis Rütliit;
"*Eesti riigipeana tahan teha endast oleneva, et Eesti liiguks tuleviku suunas ühtsena ja et Eesti külalised ning sealjuures meie sugulasrahvas soomlased kohtaksid juba õige pea ka Lõuna-Eestit sama õitsva ja kaunina, nagu nad leiavad selle eest Tallinnas.*"

3.10. Pilt Eestist riigivisiidi kajastamise perioodil artiklite läbi, mis ei oma seost riigivisiidiga

Pilt Eestist Lennart Meri visiidi ajal Soome trükimeedias

Helsingin Sanomates on Saavalainen kirjutanud artikli "Jomppa kiikaroi valkuposkianhia Virossa", kus räägitakse soomlastest linnuvaatlejatest, kes on Eestis linde vaatamas. Kiidusõnu jätkub linnuparadiisi Matsalu kohta, aga ka Eesti loodusele tervikuna. Muuhulgas kirjutatakse sellest, et kuna Soomes on põllud väetistega üle külvatud ja konnade arv on kahanenud, siis sellest johtuvalt pole ka Soomes toonekurgesid. Eestis jätkub toonekurgi igale poole. Tuuakse ära ka põhjus – Eestis pole olnud raha rohkeks väetamiseks. Positiivne artikkel tervisest pakatavast Eesti loodusest.

Helsingin Sanomat kajastab lühikese artikliga pagulaste teemat. Autor Paananen, artikkel "Viron vankiloista tulleet pakolaiset murehtivat oleskelulupien viipymistä". Nimelt on Eesti vanglatest Soome saadetud 88 pagulast, kellest enamus on kurdi rahvusest.

Tegelikkuses oli pagulaste soov pääseda Rootsi, kus neil oli ees osa perekonnast. Artikkel räägib pagulastest ning Eesti kohta ei kirjutata midagi negatiivset. Tegelikult mainitakse Eestit ainult pealkirjas ja artikli esimeses lauses.

Turun Sanomat juhtkirja lehel on pikk artikkel akadeemik Olavi Granö sulest. Teemaks on Tartu ja Turu ülikoolide vaheline koostöö ja vastastikkune mõjutamine. Granö kiidab oma artiklis Tartu Ülikooli teadlasi, kes 75 aastat tagasi olid teerajajateks koduloo ja regionaalpoliitika väljakujundamisel. Granö artikli pealkiri on “Turulla ja Tartolla vanha kulttuuriyhteys” „75-vuotta sitten tapahtunut Turun suomalaisen yliopiston perustaminen ja Tarton yliopiston virolaistaminen olivat akateemikko Olavi Granön mukaan kahdessa vasta itsenäistyneessä maassa saman kansallisen aallon aikaansaamia.“

Turun Sanomates on artikkel Tunne Kelamist, kes tahab ka Eestisse luua üleriigilist pensionäride liitu. Autoriks on Grönholm ja artikli pealkiri on “ Virolainen oppositio etsimässä uusia tapoja järjestäytymiseen”. Hetkel on Kelam Soomes uurimas, mida kolleegidelt õppida ja kuidas soomlaste poolt juba tehtud vigasid Eestis vältida. Artiklis on palju erinevaid teemasid ent üldine mulje artiklist on positiivne. Eesti on tubli ja edasipürgiv riik. „Kelam muistuttaa, että viime vuosien saavutukset ovat olleet parempia kuin virolaiset uskalsivat alkuun toivoa. Talous on noussut sekasorrosta ja pahimmasta lamasta“

Kokkuvõtteks võib öelda, et need neli artiklit loovad Eestist positiivse pildi. Tegemist on edasipürgiva maaga, mis soovib Soomega koostööd teha ja neilt õppida. Eesti on maa, kus on rikas linnuriik ja on loodust hoitud. Ajalugu on Eestil märkimisväärne ja meie teadlased on hinnatud ka Soomes. Ainsa negatiivse noodina leiab märkimist pagulaste teema ent artiklis endas Eestist peale pealkirja ei mainita. Lisaks fantastilisele presidendile, keda Soome meedia kõrgelt hindab on meil muudki toredat.

Pilt Eestist Arnold Rüütli visiidi ajal Soome trükimeedias

President Arnold Rüütel tegi oma esimese riigivisiidi Soome kaks kuud pärast presidendiks saamist. Kui Lennart Meri oli kutsunud enne riigivisiiti Soome ajakirjanikud Eestisse külla, siis Arnold Rüütel oli äsja presidendiks saanud ning ettevalmistusaeg presidendi riigivisiidiks oli enam kui napp. See on tõenäoliselt üks peamisi põhjusi, miks Eestist kirjutatud artiklid sel perioodil praktiliselt puuduvad. Valimisse pääsenud ajalehtedest oli riigivisiidi kajastamisele lisaks Eestist rääkivaid artikleid vaid kaks. *Helsingin Sanomates* on väike artikkel sellest, kuidas Soome politseinikku rööviti Tallinna kesklinnas, allikana märgitakse ära *SL Õhtuleht*. Teise artikli puhul oli tegemist õlletestiga, mille võitjateks olid Eesti ja Saksa õlled. Pean kahetsusega tunnistama, et antud teemad Eesti mainet ei kaunista. Seega loodi Eestist pilt

peamiselt president Arnold Rütli sõnade läbi, millele lisandusid üksikud kommentaarid Soome riigipeadelt nt. Mauono Koivistolt, mis olid samuti negatiivsed.

4. DISKUSSIOON

Vaadates representatsiooni teooriate erinevaid lähenemisviise, siis peab tunnistama, et kui representatsioon oleks lihtsalt peegeldatav, siis oleks me saanud kõikidest kanalitest riigivisiidist sarnase pildi. Tegelikult nagu artiklitest näha, siis on tekstide autorid näinud sama riigivisiiti veidi erinevalt. Kui kavatsuslik (*intentional*) lähenemisviis ütles, et autor edastab oma sõnadega täpselt seda mõtet, mida ta on tahtnud edastada ja auditoorium saab ka temast nii aru, siis seda on suhteliselt raske mõõta ning antud töö raames polnud see ka eesmärgiks. Samas usun ma seda, et kuna kontseptuaalsed kaardid meie peades on erinevad, siis ei saa me kuidagi mõista autorit täpselt nii nagu tema seda mõelnud on. Näiteks poliitikaga tihedalt seotud inimene mõistab poliitiku poolt öeldut teisiti kui näiteks kunstnik, sest nende kontseptuaalsed kaardid on erinevad. Kuna me elame samas kogukonnas, siis põhilised arusaamad on meil küll sarnased, aga erinevus tuleb esile väiksemates detailides. Seetõttu antud analüüs kindlasti mõnevõrra erinev kui samu artikleid oleksid uurinud näiteks poliitik või kunstnik. Sõltuvalt kontseptuaalsest kaardist oma peas dekodeerime me loetud artikleid ning siit tulenebki erinevus.

Kui nüüd võrrelda Eesti ja Soome trükimeedia kajastust Eesti presidendi riigivisiidi korral, siis Soome meedia on põhjalikum, positiivsem ja mõistvam kui näiteks suurriikide (USA, Suurbritannia jne) meedia. Kuna presidendi riigivisiit on võimalik vaid riikide väga heade suhete korral ja tegemist on erakordse sündmusega (president saab riigivisiiti vastavasse riiki teha vaid korra oma ametiaja jooksul), siis on trükimeedia ürituse kajastamisel diplomaatilisem ning jälgitakse etiketti. Väga oluline on konkreetse maa ajakirjanduskultuur. Kui Eestis ollakse pigem negatiivsed, siis Soome meedia on riigivisiitide kajastamisel positiivsem.

Presidendi roll on Eesti elus seadusandluse põhjal suhteliselt tagasihoidlik ent institutsioonide edetabelis mängib ta kindlalt võidukat peosa. Kodanike presidendi institutsiooni usaldus läbi aegade on märkimisväärne ja seetõttu on erinevad presidendi institutsiooni uurivad analüüsid samm edasi saamaks teada, millised tegurid sellise positiivse tulemuse ühele institutsioonile annavad.

Eesti esimene taasiseseisvuse ajal valitud president, Lennart Meri, saab vahetult pärast presidendiks valimist meedias vähe tähelepanu, mille põhjuseks võib pidada samal perioodil toimunud Riigikogu valimisi. Soome trükimeedias (7.10.1992 HS) ilmunud juhtkiri mõtiskleb

Lennart Meri kui isiksuse ja presidendi rolli piirangute üle. Eesti meedias analüüse ei leidu. Mulle tundub, et vahetult pärast taasiseseisvumist valitud presidendi puhul ei oska Eesti trükimeedia veel presidendi rolli tähtsuse üle mõtiskleda. Ajakirjanikel puudub kogemus seoses uue presidendiga ning seetõttu ollakse äraootaval seisukohal, puuduvad ka kahtlused ja lootused, mida julgetaks kõval häälel välja öelda.

President Lennart Meri riigivisiit Soome toimub aga kolm aastat pärast presidendivalimisi ja selleks ajaks on härra Meri suutnud end juba tõestada ning presidendi institutsiooni Eesti ühiskonnas tähtsustada. Presidendist loodud pilt riigivisiidi kajastamise raames on kirev ning tekstidest leiab nii positiivseid kui negatiivseid emotsionaalseid kommentaare. Kindlasti tuleb mõlema sündmuse korral (ka vahetult pärast valimisi) ära märkida Soome meedia andunud positiivset hoiakut Lennart Merisse. Näiteks *Turun Sanomat* avaldab artikli (allikaks STT) pealkirjaga "Lennart Meri", kus kirjutatakse meie presidendist muuhulgas järgmiselt: *"Ulkomailla Meri tunnetaan kielitaitoisena ja sanavalmiina diplomaattina, joka on tuonut maalleen paljon ystäviä. Hän on myös suuri Suomen ystävä. Helsingin yliopiston kunniantohtori ja Suomen kirjailijaliiton kunniajäsen."* Bakalaureusetöö raames läbi viidud analüüsi tulemusel julgen väita, et Soome trükimeedia on Lennart Merist kirjutades väga ühekülgne, sest temast kirjutatakse ainult positiivses võtmes.

President Arnold Rüütli puhul on erinevus kahe sündmuse representatsioonil väga suur. Arnold Rüütli presidendiks valimise järgselt oli Eesti meedia äärmiselt kriitiline ja vaenulik (erandina Maaleht). Andrus Kivirähu artiklis "Arnold Rüütel tegutseb jälle" on muuhulgas kirjas sellised repliigid *"Matsid tegid sedapuhku vurledele ära. Oh seda musta masendust, mis ujutas pärast valimistulemuste selgumist üle kogu Tallinna! Hiljem muutus masendus sarkasmiks, inimesed hakkasid telefonis üksteisele vene keeles õnne soovima. Nagu ütles ühes küsitluses Mati Unt: Rüütel pole kindlasti paha inimene. Aga ta ei sobi ju presidendiks! Mitte kellelgi poleks tema vastu mitte midagi, senikaua kui ta rahulikult riigikogus talitaks, pensionäripõlve peaks või mesilasi hooldaks. Ei tohiks sokutada sellele haruldasele kohale iga lahkete vanataati, lihtsalt sellepärast, et too vajab tubast tööd!"* Eelpool toodud laused on oma õeluses lausa jahmatavad ent Eesti trükimeediast leiab sellise suhtumisega artikleid veel.

Ka Soome trükimeedias on toimunud muudatus. Kui Lennart Merist kirjutati meelelt positiivselt ja ülistavalt, siis Arnold Rüütlist suhtutakse kahtlevalt ning tema kohta leidub ka negatiivseid kommentaare, mida Lennart Meri kohta polnud ühtegi. Rislakki artiklis "Presidentti" jo kommunismin aikana luuakse Rüütlist äärmiselt negatiivne pilt. *"Tohtori, professori Arnold Rüütel on arvokas, rauhallinen, melkein aristokraattinen mies."*

Aristokraattinen myös sikäli, että hän tuntuu olevan irrallaan arkielämästään. Hänellä ei näytä olevan juuri käsitystä esimerkiksi virolaisesta hintatasosta. Koiviston muistelmista ilmenee, ettei virolaiskollega tehnyt häneen suotuisaa vaikutusta.”

Eesti trükimeedias toimus kardinaalne muutus Arnold Rütli riigivisiidi kajastamisel, mis toimus kõigest kaks kuud pärast presidendivalimisi. Presidendi riigivisiit ei saa küll väga laiahaardelist meediakajastust (seda eriti valimisjärgse kajastuse võrdlusel) ent samas on artiklid kokkuvõtvalt neutraalsed või positiivsed. Arnold Rütli kohta on välja toodud positiivsete ja negatiivsete lausete võrdlusel on negatiivset tõi küll rohkem, ent võrreldes valimiste järgse järelkajaga on need tagasihoidlikud ütlused. Üllatav fenomen on see, et muutus on toimunud niivõrd lühikese aja jooksul. Märkimisväärne on kindalasti ka tõi asi, et Arnold Rütli riigivisiit Soome ei leia Eesti trükimeedias pealehel kordagi kajastamist! Mulle tundub, et ajalehed on teinud kompromissi, et kirjutame seekord Rütlist neutraalselt, aga samas ei pööra ka sündmusele suurt tähelepanu.

Soome trükimeedia on nii vahetult pärast valimisi kui kaks kuud hiljem riigivisiidi ajal üsna sarnase suhtumisega – neutraalne ja äraootav.

Kokkuvõtteks presidendist riigivisiidil loodava pildi kohta võiks öelda, et suhtumine presidenti on mõlemal maal üsna sarnane. President kui riigiesindaja ja seejuures põnev isiksus, selline on pilt Lennart Merist ja seda mõlema maa meedias. President Meri on representeeritud presidendi institutsiooni kõrval ka isiksusena ja seda nii Soome kui Eesti meedias. *Turun Sanomate* ajakirjaniku Louniva poolt on see väga värvikalt kokku võetud: „Yksi kolmasosa minua on täällä presidenttiä, vastasi Meri nauraen kysymykseen, tuliko hän Rovaniemelle presidenttinä, kirjailijana vai kulttuurihenkilönä.“

Seevastu president Arnold Rütlist loodav pilt riigivisiidil on tagasihoidlik. President Rütliel on Soome meedias eelkõige Eesti president, kes isiksusena ei sära ja tähelepanu temale ei ole võrreldav president Merile omistatuga. Eesti meedia ei kiida Rütli kordagi mõnda arvamusiidrit tsiteerides nagu Meri puhul seda tehakse, vaid kiitust saab ta õigel ajal õiges kohas olemise eest.

Tulevikus oleks huvitav jälgida, kuidas kajastatakse järgmise presidendi riigivisiiti Soome? Kas Arnold Rütli riigivisiiti kajastanud neutraalne, diplomaatiline suhtumine on tingitud presidendist või on Eesti ajakirjandus otsustanud riigivisiite diplomaatilisemalt kajastada?

Samuti annaksid tööle jumet riigivisiidil osalenud ajakirjanike intervjuud, mis seletaksid ehk lahti diplomaatilist pööret riigivisiidi kajastuses 1995 *versus* 2001.

Teemade kajastatus presidendi riigivisiidil 1995. aastal erineb veidi 2001. aasta teemadest, mis on põhjendatav kuue aasta jooksul toimunud muudatustega nii Eestis kui Soomes aga ka maailmas tervikuna. Kõige märkimisväärsem muudatus on toimunud teemade rubriigiga „kultuur ja ajalugu“. Nimelt 1995. aastal on see teema äärmiselt aktuaalne nii Eesti kui Soome trükimeedias ent 2001. aastaks on see mõlema maa kajastuses kahanenud praktiliselt olematuks. Artiklite lähemal uurimisel selgub, et 1995. aasta riigivisiidi kajastamisel rõhutati rohkem meie kui sugulasrahvaste ajalugu, samuti Eesti esimest presidenti ja tema visiidist möödunud aega, lisaks on Lennart Meri ajakavasse pikitud rohkem kultuurilisi sündmusi kui 2001. aasta riigivisiidil. Huvitav on vaadata, et 2001. aastal on Eesti ja Soome meediakajastus muutunud teemade kajastamiselt sarnasemaks kui 1995. aastal. Tähelepanuväärne on Eesti meedia aktiivsus aurahade teema suhtes ning seda üllatavalt mõlemal riigivisiidil.

Kahe riigi meediakajastusi võrreldes saab välja tuua erinevuse kodumeedia ja välismeedia vahel just süüdistavate ja irooniliste lugude puudumise kohalt. Kummagi visiidi ajal ei esita Soome trükimeedia meie presidendivisiidiga seotult negatiivse suhtumisega lugusid.

Soomlaste 1995nda aasta optimistlik ja rahulolev suhtumine on 2001 aastal muutunud neutraalseks ning pateetilise kõlaga lugusid ei leidu ühtegi, kuigi kahe maa suhted on endiselt väga head. Pateetilise alatooniga artiklid on 2001. aastal kadunud ka Eesti trükimeediast. Riigivisiidi kajastamine on Eesti trükimeedias muutunud 2001. aastal diplomaatilisemaks.

Kõige suurem erinevus kahe riigi meedias on presidentide tsiteerimisel. Soome trükimeedia tsiteerib presidentide kahe riigivisiidi ajal valimisse jäänud artiklites kokku 128 lausega. Eesti meedia peab presidentide tsiteerimist oluliseks samal perioodil vaid 53 lausega.

Tervikuna on riigivisiitide kajastamine pigem positiivne või neutraalne ning oma rolli mängib siin kindlasti riigivisiidi tseremoniaalsus ning rahumeelne õhkkond, sest suhted külalastava maaga on ju positiivsed. Ma usun, et presidendi institutsiooni edu teiste riiklike institutsioonide ees on mõneti seotud ka riigivisiitidega, sest on ju president see, kes loob meist pildi külalastavas riigis ning saab seejuures suhteliselt laia meediakajastuse. Raske on kõrvutada teisi institutsioone, mil nad saaksid samasuguse tähelepanu ja seda positiivses

kontekstis. Riigivisiit on kergesti omaksvõetav laiades sihtrühmades – sädelevad kleidid ja aurahad, peened rituaalid, pidulikud õhtusöögid, lihtsad teemad, positiivne meediakära jne. Midagi rõõmsat ja rahumeelset, mis jääb igapäevasest poliitilisest „kähmlusest“ kaugemale. Riigivisiiti ümbritseb ühelt poolt kättesaamatus tavakodaniku jaoks, aga teisalt äratundmisrõõm – meie oma president võõras riigis.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli analüüsida presidentide Lennart Meri ja Arnold Rüütli representatsiooni Eesti ja Soome trükimeedias riigivisiitide kajastamisel Soome. Läbi viidud kontentanalüüsis oli esindatud neli Eesti nädala- ja päevalehte ning kolm Soome nädalalehte kokku 50 artikliga. Lisaks on analüüsitud artikleid vahetult pärast presidendivalimisi (valimis 69 artiklit), et kaardistada samade kanalite presidentide representatsiooni vahetult pärast presidendivalimisi ning võrrelda seda riigivisiidil looduga.

Lennart Meri presidendiks valimine sai kodumeedias väga tagasihoidliku kajastuse. Seevastu Arnold Rüütli presidendiks valimisele järgnes äärmiselt aktiivne meediakajastus. Siinkohal tooksin esile, et mitmes Eesti ajalehes olid eraldi rubriigid presidendivalimiste kohta. Riigivisiitide kajastamine oli aga vastupidine – Lennart Meri riigivisiiti Soome kajastati aktiivsemalt kui president Arnold Rüütli riigivisiiti. Arnold Rüütli riigivisiidi kajastamine ei jõudnud Eesti ajalehtedes kordagi esilehele.

Soome trükimeedia kajastus oli vahetult pärast presidendivalimisi ja riigivisiidil suhteliselt sarnane, igatahes ei saa välja tuua nii märkimisväärseid erinevusi kui Eesti trükimeedia puhul. Kindlasti tuleb mõlema sündmuse korral ära märkida Soome meedia andunud positiivset hoiakut Lennart Merisse.

Teemade kajastatus presidendi riigivisiidil 1995. aastal erineb veidi 2001. aasta teemadest, mis on põhjendatav kuue aasta jooksul toimunud muudatustega nii Eestis kui Soomes aga ka maailmas tervikuna. Kõige märkimisväärsem muudatus on toimunud teemade rubriigiga „kultuur ja ajalugu“. Nimelt 1995. aastal on see teema äärmiselt aktuaalne nii Eesti kui Soome trükimeedias ent 2001. aastaks on see mõlema maa kajastuses kahanenud praktiliselt olematuks. Artiklite lähemal uurimisel selgub, et 1995. aasta riigivisiidi kajastamisel rõhutati rohkem meie kui sugulasrahvaste ajalugu, samuti Eesti esimest presidenti ja tema visiidist möödunud aega, lisaks on Lennart Meri ajakavasse pikitud rohkem kultuurilisi sündmusi kui 2001. aasta riigivisiidil. Huvitav on vaadata, et 2001. aastal on Eesti ja Soome meediakajastus muutunud teemade kajastamiselt sarnasemaks kui 1995. aastal. Tähelepanuväärne on Eesti meedia aktiivsus aurahade teema vastu ning seda üllatavalt mõlemal riigivisiidil.

Kahe riigi meediakajastusi võrreldes saab välja tuua erinevuse kodumeedia ja välismeedia vahel just süüdistavate ja irooniliste lugude puudumise kohalt. Kummagi visiidi ajal ei esita Soome trükimeedia meie presidendiviisiidiga seotult negatiivse suhtumisega lugusid.

Soomlaste 1995nda aasta optimistlik ja rahulolev suhtumine on 2001 aastal muutunud neutraalseks ning pateetilise kõlaga lugusid ei leidu ühtegi, kuigi kahe maa suhted on endiselt väga head. Pateetilise alatooniga artiklid on 2001. aastal kadunud ka Eesti trükimeediast. Riigiviisiidi kajastamine on Eesti trükimeedias muutunud 2001. aastal diplomaatilisemaks.

Kõige suurem erinevus kahe riigi meedias on presidentide tsiteerimisel. Soome trükimeedia tsiteerib presidentide kahe riigiviisiidi ajal valimisse jäänud artiklites kokku 128 lausega. Eesti meedia peab presidentide tsiteerimist oluliseks samal perioodil vaid 53 lausega.

Suhtumine presidenti riigiviisiidil on mõlemal maal üsna sarnane. President kui riigiesindaja ja seejuures põnev isiksus, selline on pilt Lennart Merist ja seda mõlema maa meedias. President Meri on representeeritud presidendiviisiidil kõrval ka isiksusena ja seda nii Soome kui Eesti meedias. Seevastu president Arnold Rüütlist loodav pilt riigiviisiidil on tagasihoidlik. President Rüütel on Soome meedias eelkõige Eesti president, kes isiksusena ei sära ja tähelepanu temale ei ole võrreldav president Merile omistatuga. Eesti meedia ei kiida Rüütlist kordagi mõnda arvamusiidrit tsiteerides, vaid kiitust saab ta õigel ajal õiges kohas olemise eest.

SUMMARY

The goal of this Bachelor's Degree Thesis was to analyse the representation of President Lennart Meri and President Arnold Rüütel in the Estonian and Finnish printed mass media in the course of reporting on their state visits to Finland. The conducted content analysis covered four Estonian weekly and daily newspapers and three Finnish weekly newspapers, totalling 50 articles. An additional analysis was carried out of articles published immediately after the presidential elections (the sample has 69 articles) for the purpose of mapping out the representation of the presidents in the same channels after the presidential elections and compare it to that established during state visits.

When Lennart Meri was elected President, the domestic media was discreet in reflecting the news. But when Arnold Rüütel was elected President, the media reacted to the event in an extremely active manner. Here the author would like to point out that several Estonian newspapers had special presidential election columns. The opposite was true of the state visits – that made to Finland by Lennart Meri was reflected in a more active manner than the state visit of Arnold Rüütel. The latter was never front page news in Estonian newspapers.

The Finnish printed media reflected the presidential election results and the state visits in a relatively similar manner – no such remarkable differences can be noted as the ones observed in the Estonian printed media. In both cases, the dedicated positive attitude of the Finnish media toward Lennart Meri should be stressed.

The topics reflected during the state visit of the President in 1995 differ somewhat from those discussed in 2001 as certain changes took place during those six years in Estonia and Finland, as well in the world as a whole. The most remarkable change can be observed in the topic columns on “culture and history.” Namely, in 1995 such topics had been of vital importance in the printed media of both countries, while in 2001 their importance receded almost to zero. A closer examination of the newspaper articles indicates that during the state visit of 1995 the stress was more on the history of Estonia and Finland as two kindred nations, the first President of Estonia and the period that had passed since his visit. Also, the schedule for Lennart Meri contained more cultural events than the state visit of 2001. It is interesting to observe that in 2001 the Estonian and Finnish media displayed more unity in the topics

reflected than they had in 1995. The active attitude of the Estonian media was noteworthy regarding the topic of medals – surprisingly, during both state visits.

When comparing media reflections in the two countries, one difference between the domestic and foreign newspapers is the presence or lack of accusatory and ironic stories. During neither of the visits did the Finnish printed media have negative-attitude stories related to the visit of our President.

The optimistic and satisfied Finnish attitude of 1995 changed into a neutral one in 2001, with no more impassionate stories, although the relations between the two countries remained excellent. Nor could such impassionate stories be found in the Estonian printed media in 2001 – here the state visit reflection also became more diplomatic.

The greatest difference in the Estonian and Finnish media was that of quoting the Presidents. The Finnish printed media's quotations of the Presidents during the two state visits total 128 sentences in the analysed articles. The domestic media deemed it necessary to quote the Presidents during the same period with only 53 sentences.

The attitude toward the President during the corresponding state visit was generally the same both in Estonia and Finland. The President as the representative of the state and simultaneously an exciting personality – this was the picture of Lennart Meri in the media of both countries. President Meri was represented in his presidential institutional capacity and as a personality in the Estonian and Finnish media. On the contrary, the picture of President Arnold Rüütel during his state visit was discreet. President Rüütel in the Finnish media is primarily the President of Estonia, without an outstanding personality, and the attention given to him cannot be compared to the attention enjoyed by President Meri. The Estonian media never praises Rüütel by quoting an opinion leader – he is only praised for being in the right place at the right time.

Kasutatud kirjandus

- Barthes, R. (1972). *Mythologies*. New York: Hill and Wang.
- Berelson, B. (1954). "Content Analysis", in: G. Lindzey (Ed.) *Handbook of Social Psychology*. Vol. 1: Theory and Method. Addison-Wesley Publishing Company, Inc., 488-522.
- Hall, S. (1999). *Representation : Cultural Representations And Signifying Practices*. London: Sage in association with the Open University, 15-29.
- Härmaorg, A. (2003). Seminaritöö. Presidentide Lennart Meri ja Arnold Rüütli representatsioon Eesti ja Soome trükimeedias riigivisiitide kajastamisel Soome.
- Jyrkiäinen, J & Sauri, T (2001). *The Finnish Media Landscape*. In u. Carlsson & E.Harrie (Eds.), *Media Trends 2001*.
- Krippendorff, K. (1980) *Content Analysis; An Introduction to its Methodology*. Beverly Hills CA: Sage.
- Lauristin, M & Vihalemm, P. (1988). Postkommunistlik siirdeaeg Eestis: tõlgendusvõimalusi. *Akadeemia*, nr 4 ja 5.
- Lauristin, M & Vihalemm, P. (1998). Integreerudes Euroopasse ja maailma. Heidmets et al. *Eesti Inimarengu Aruanne 1998*. Tallinn.
- Lehtonen, M. (1998). Kuidas tähendusi uuritakse. Rmt: Pärl Lõhmus (toim). *Kultuur ja analüüs*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 93-107.
- Lõhmus, M., Medijainen, E. 2005. *Soome ja soomlased*. Tartu Ülikooli kirjastus.
- Pilvre, B. (2003). Tõe vabrikud. *Eesti Päevaleht*, 15. veebruar.
- Silvet, J. (1990). *Inglise-Eesti sõnaraamat*. Tallinn: Valgus.
- Toomla, R. (2001). *Presidendiraamat*. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda.
- Vihalemm, P. (2004). *Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Zetterberg, S. (2004). *Ühe puu eri harud: Eesti ja Soome tee eilsest tänaseni*. Helsinki, Yliopistopaino.

Kasutatud allikad:

- Alaküla, A. (1995). Auraha ja häbimärk. *Postimees*, 18. mai.
- Ammas, A. (2001). Reiljan tõrjub kahtlusi partei mõjus Rüütlile. *Eesti Päevaleht*, 24.september.
- Berg, E. (1995). Viro on jälleen Viro. *Aamulehti*, 19. november.

- Erelt, P. (2001). Trikkide aeg on möödas. *Eesti Ekspress*, 22. november.
- Ernits, P. (2001). Valijamehed avasid Eestis uue ajastu. *Postimees*, 22.september.
- Granö, O. (1995). Turulla ja Tartolla vanha kulttuuriyhteys. *Turun Sanomat*, 19. mai.
- Grönholm, J. (1995). Virolainen oppositio etsimässä uusia tapoja järjestäytymiseen. *Turun Sanomat*, 16. mai.
- Haug, T. (2001). Maamehed ja opositsioon valisid presidendi. *Eesti Päevaleht*, 24.september.
- Ideon, A. (2001). Rüütli võit tiivustas poliitilist vastasrinda. *Postimees*, 22.september.
- Jürgen, M. (2001). Ühe mõtte võibolla lisaksin siia juurde. *Eesti Ekspress*, 27.september.
- Jõgeda, T. (1992). Arnold Rüütel: Mooramees on oma töö teinud. *Eesti Ekspress*, 9. oktoober.
- Kaldre, P. (2001). Üle oma varju ei hüppa. *Maaleht*, 27.september.
- Kaplinski, J. (1995). President teeb rahvale ajalugu. *Postimees*, 20.mai.
- Keskküla, K. (1995). Ajaloo ilu. *Eesti Ekspress*, 26. mai.
- Kivine, M. (1995). Lennart Meri Soomes oodatud. *Postimees*, 16. mai.
- Kivirähk, A. (2001). Arnold Rüütel tegutseb jälle. *Eesti Päevaleht*, 22.september.
- Koch, T. & Roonemaa, H. (2001). Tulviste: loll pööre tagasi kommunismi poole. *Eesti Päevaleht*, 22.september.
- Kümmel, T. (2001). Lauristin: Rüütel jäi punaajal rahvuslaseks. *Eesti Päevaleht*, 22.september.
- Kümmel, T. (2001). Sumberg: meedia kipub kõik negatiivsed asjad üle võimendama. *Eesti Päevaleht*, 24.september.
- Loueniva, E. (1995). Suomen ja Viron suhteissa on alkanut uusi luku. *Turun Sanomat*, 19. mai.
- Loueniva, E. (1995). Suomen ja Viron viisumivapaus jää ensi vuoteen. *Turun Sanomat*, 16. mai.
- Lättemäe, S. (2001). Jaa-sõna lapsele. *Maaleht*, 27.september.
- Maimets, A. (2001). Carl Bildt peab Rüütli valimist normaalseks. *Postimees*, 22.september.
- Massinen, A & Vahtera, R & Valjakka A. (1995). Virallinen sukulaisvierailu. *Turun Sanomat*, 16. mai
- Masso, I. (2001). President valitud. Elagu president! *Postimees*, 22.september.
- Muuli, K. (2001). Arnold Rüütel-karistus ülbuse eest. *Postimees*, 22. september.
- Nilk, A. (1992). Lennart Meri leidlik mängur. *Eesti Ekspress*, 9.oktoober.
- Oolo, A. ja Roonemaa, H. (2001) Rüütli tõi võidu kolmikliidu kõrge valitsemine. *Eesti Päevaleht*, 22.september.
- Paadam, J. (1992). Meren voitto lopulta selvä. *Turun Sanomat*, 6. september.

Paananen, E. (1995). Viron vankiloista tulleet pakolaiset murehtivat oleskelulupien viipymistä. *Helsingin Sanomat*, 16. mai.

Paet, U. (1995). President käis Soomes. *Postimees*, 22. mai.

Paljakka, A. (1992). Meri halua viedä Viron Eurooppaan. *Helsingin Sanomat*, 7. oktoober.

Parmasto, E. (1992). Presidendi valimisest ehk Miks rahvas kuningriiklased Riigikokku valis? *Postimees*, 6.oktoober.

Raudvere, R. (2001). Presidendiga Soomes. *Maaleht*, 29. november.

Rislakki, J. (2001). "Presidentti" jo kommunismin aikana. *Helsingin Sanomat*, 22. september.

Rislakki, J. (2001). Viron presidentti huolissaan ympäristöongelmista. *Helsingin Sanomat*, 19. november.

Rislakki, J. (2001). Viron uusi presidentti Röötel on maaseudun miesten valinta. *Helsingin Sanomat*, 22. september.

Rumm, H. (2001). Vanameister üllatas. *Eesti Päevaleht*, 22.september.

Saavalainen, H. (1995). Jomppa kiikaroi valkuposkihanhia Virossa. *Helsingin Sanomat*, 16. mai.

Samost, A. (2001). Uus president sildu ei ehita. *Eesti Päevaleht*, 24.september.

Sarasmu, A. (1992). Lennart Meri selvin lukemin presidentiksi. *Aamulehti*, 6. oktoober.

Sarasmu, A. (2001). Nuoret pettyneitä Röötelin valintaan. *Aamulehti*, 23. september.

Sõrra, J. (2001). Tuult tiibadesse, härra president! *Maaleht*, 27.september.

Tammer, E. (1995). Meri soovib Ahtisaarile üle anda ametlikult olematu ordeni keti. *Postimees*, 16. mai.

Titma, M. (2001). Poliitilise protsessi pöörajad. *Postimees*, 22.september.

Virkkula, S. (1992). Mies Siperian koulusta. *Aamulehti*, 6. oktoober.

STT. (1992). Lennart Meri. *Turun Sanomat*, 6. september

(1992). Viron uusi alku. *Helsingin Sanomat*, 7. oktoober.

(1995). Lennart Meri annetas Martti Ahtisaarile Maarjamaa Risti ordeni keti. *Päevaleht*, 17. mai.

(1995). Veljeskansoilla soi yhteinen sävel. *Aamulehti*, 18. mai.

(2001). Demokraatlik valik. *Postimees*, 22.september.

(2001). Koduvalla rahvas elas Röötlile kaasa. *Eesti Päevaleht*, 22.september.

(2001). Merin aika päättyy, Röötelin aika palaa. *Aamulehti*, 23. september.

(2001). Protestipresident Arnold Röötel. *Eesti Päevaleht*, 22.september.

(2001). Presidendi meeskond. *Eesti Päevaleht*, 24.september.

(2001). Sisäinen kahtiajako Viron ongelma. *Aamulehti*, 18. november.

(2001). Suomalaispoliisi ryöstettiin Tallinnassa. *Helsingin Sanomat*, 23. oktoober.

Kalmus. Tekstianalüüsi meetodid osana avatud ülikooli ainekursusest Meedia ja kommunikatsiooni uurimismeetodid (2004).

<http://saba.jrnl.ut.ee/~veronika/AYkonspekt.htm>, märts, 2004

<http://www.president.ee/et/president/p2devus.php>

www.estonica.org